

M A R C I
TULLII
CICERONIS
EPISTOLARUM

Libri IV.

Cum postremis *H. Stephani* &
D. Lambini Editionibus diligen-
ter collati, & quàm accura-
tissimè emendati.

A

J O A N N E S T U R M I O
In puerilem educationem confecti.

Huic Editioni accesserunt Græca
Latinis expressa.

L O N D I N I,
Excudebat E. *Flesher*, pro Societate
Stationariorum. 1677.

THE

STORY

OF

THE

REIGN

OF

THE

QUEEN

A

NOVEL

IN THREE VOLUMES

BY

MRS. J. K. F.

LONDON

Printed by E. F. & Co. for the Author

St. James's Street, 1877

JOANNES STURMIUS

Jacobo Sturmio Fratri S.

AUdivisti saepe (ut memini) ex me, (Jacobe frater,) studiorum nostrorum finem rerum cognitionem, & orationis elegantiam, esse debere: Rerum etiam doctrinam; sine sapientia religionis, minimum prodesse; & discendi rationem, absque optimorum scriptorum assidua lectione atque artificiosa imitatione, non comparari talem qualem desideramus. Itaque saepenumero dixi (si meministi) ad religionem pueros excitandos esse, & proponendum illis in Scholis Ciceronem, quorum altera mentem, alter linguam optime possit informare. Sed habenda ratio est, in educatione linguae, non solum aetatis, sed etiam virum & ingeniorum. Ab Epistolis principium recte sumi potest, si deligantur quae argumento faciles sunt, & sunt rerum non ignotarum, atque hujusmodi verborum quae in nostra manserunt consuetudine. Hanc rationem ego in hisce quatuor libris conficiendis secutus sum: neque artificiosissime, neque sapientissime scriptas Epistolas delegi, sed quae a pueris intelligi possent, & haberent nostrae consuetudinis verba, & sermonis quotidiani sententias, earumque formas, nobis quidem non usitatas, sed tamen apertas, & elegantes, & doctas. Haec ego ad te mitto, quod videas me in eadem adhuc esse sententia in qua fui olim. Amabo te, optatissime frater, perge porro in hoc literarum curriculo progredi. Audio nihil de studiis tuis; abs sum procul: metuo valde, cum cogito posse fieri, ut non meis optatis, & patris expectationi satisfacias. Exspecto literas tuas, ut intelligam, tum quantum profeceris, tum quantum de te possumus deinceps sperare. Vale.

Argentina, tertio Calendas Februarii,

Anno 1539.

M. T. CICERO

Terentiæ salutem plurimam dicit.

Fam. lib. 14. Epist. 22.

SI vales, bene est; ego valeo. Nos quotidie tabellarios vestros exspectamus: qui si venerint, fortasse erimus certiores quid nobis faciendum sit, faciemusque te statim certiozem. Valetudinem tuam cura diligenter. *Vale. Calend. Septemb.*

M. T. C. Terentiæ S. P. D. Fam. lib. 14. Epist. 21.

SI vales, bene est; ego valeo. Da operam ut convalescas. Quod opus erit, ut res tempusque postulat, provideas atque administres; & ad me de omnibus rebus quam sapissimè literas mittas. *Vale.*

M. T. C. Terentiæ S. P. D. Fam. lib. 14. Epist. 8.

SI vales, bene est; ego quidem valeo. Valetudinem tuam velim cures diligentissimè. Nam mihi & scriptum & nunciatum est, te in febrim subito incidisse. Quod celeriter me fecisti de Cæsaris literis certiozem, fecisti mihi gratum. Ictm posthac, si quid opus erit, si quid acciderit novi, facies ut sciam. Cura ut valeas. *Vale. Dat. 4. Non. Jan.*

M. T. C. Terentiæ S. P. D. Fam. lib. 14. Epist. 24.

SI vales, bene est; valeo. Nos neque de Cæsaris adventu, neque de literis, quos Philorinus habere dicitur, quicquam adhuc certum habemus. Si quid erit certi, faciam te statim certiozem. Valetudinem tuam fac ut cures. *Vale. Tertio Idus Sextiles.*

M. T. C. Terentiæ S. P. D. Fam. lib. 14. Epist. 23.

SI vales, bene est; valeo. Redditæ mihi jam tandem sunt à Cæsare literæ satis liberales, & ipse opinione

celerius venturus esse dicitur. Cui utram obviā procedam, an hic eum exspectem, cum constituerō, faciam te certiozem. Tabellarios mihi velim quamprimum remittas. Valetudinem tuam cura diligenter. *Vale. Prid. Idus Sext.*

M. T. C. Terentia S. P. D. Fam. lib. 14. Epist. 17.

SI quid haberem quod ad te scriberem, facerem id & pluribus verbis, & sapius. Nunc quæ sunt negotia vides. Ego autem quomodo sum affectus, ex Lepa & Trebatio poteris cognoscere. Tu fac, ut tuam & Tullia valetudinem cures. *Vale.*

M. T. C. Terentia S. P. D. Fam. lib. 14. Epist. 19.

SI vales, bene est; valeo. Constitueramus, ut ad te antea scripseram, obviā Ciceronem Cæsari mittere: sed mutavimus consilium, quia de illius adventu nihil audiebamus. De cæteris rebus nihil erat novi; tamen quid velimus, & quid hoc tempore putemus opus esse, ex Sicca poteris cognoscere. Tulliam adhuc mecum teneo. Valetudinem tuam cura diligenter. *Vale. 12. Cal. Quintiles.*

M. T. C. Terentia S. P. D. Fam. lib. 14. Epist. 10.

IN maximis meis doloribus excruciat me valerudo Tullia nostra, de qua nihil est quod ad te plura scribam; tibi enim æquè magnæ curæ esse certò scio. Quod me propius vultis accedere, video ita esse faciendum; etiam antè fecissem, sed me multa impèdierunt, quæ nunc quidem expedita sunt. Sed à Pomponio exspecto literas, quas ad me quamprimum perferendas cures velim. Da operam ut valeas.

M. T. C. Terentia S. P. D. Fam. lib. 14. Epist. 12.

Quod nos in Italiam salvos venisse gaudes, perpetuò gaudeas velim. Sed perturbari dolore animi, magnisque injuriis, metuo nè id consilii ceperimus, quod non facile explicare possumus. Quare, quantum potes, adjuva. Quid autem possis, mihi in mentem non venit. In quid quod te des hoc tempore, nihil est: & longum est iter,

iter, & non tulisti; & non video quid prodesse possis, si veneris. *Vale.* Datum prid. Non. Novemb. Brundusii.

M. T. C. Terentia S. P. D. Fam. lib. 14. Epist. 11.

SI vales, bene est, valeo. Tullia nostra venit ad me pridie Idus Junii, cujus summâ virtute & singulari humanitate, graviore etiam sum dolore affectus, nostrâ factum esse negligentiam, ut longè alia in fortuna esset atque ejus pietas ac dignitas postulabat. Nobis erat in animo, Ciceronem ad Cæsarem mittere, & cum eo Cneum Sallustium. Si profectus erit, faciam te certiore. Valetudinem tuam diligenter cura. *Vale.* 17. Calend. Quint.

M. T. C. Tyroni S. P. D. Fam. lib. 16. Epist. 1.

SEptimum jam diem Cocyræ tenebamur. Q. autem pater, & filius, Buthroti solicii eramus de tua valetudine mirum in modum: mirabamur nihil à te literarum; iis enim ventis isthinc navigatur, qui nisi essent, nos Cocyræ non sederemus. Cura igitur te, & confirma; & cum commodè & per valetudinem, & per anni tempus, navigare poteris, ad nos amantiſsimos tui veni. Nemo nos amat, qui te non diligit. Charus omnibus exspectatûsque venies. Cura ut valeas etiam atque etiam, Tyro noster. *Vale.* 15. Cal. Novemb. Cocyræ.

M. T. C. Tyroni S. P. D. Fam. lib. 16. 4.

Non queo ad te, nec lubet scribere quo animo sum affectus; tantum scribo, & tibi & mihi maxime voluptari fore, si te firmum quamprimum videro. Tertiô die abs te ad Alyziam accesseramus. Is locus est extra Leucadem stadia 120. Leucade aut teipsum, aut tuas literas à Marione putabam me accepturum. Quantum me diligis, tantum fac ut valeas, vel quantum te à me scis diligi. Nonis Novemb. Alyziæ.

Cicero filius Tyroni S. P. D. Fam. lib. 16. Epist. 25.

Etsi iustâ & idoneâ usus es excusatione intermissionis literarum tuarum, tamen id nè sæpius facias rogo. Nam etsi de Repub. rumoribus & nunciis certior

fio,

fio, & de sua in me voluntate semper ad me perscribit pater; tamen de quavis minima re scripta à te ad me Epistola semper fuit gratissima. Quare cum inprimis tuas desiderem literas, noli committere, ut excusatione potius expleas officium scribendi, quam assiduitate literarum. *Vale.*

M. T. C. Serv. Sulpitio S. P. D. Fam. lib. 13. 25.

HAgefaræus Larissæus, magnis meis beneficiis ornatus in consulatu meo, memor & gratus fuit, meque postea diligentissimè coluit. Cum tibi magnopere commendo, ut & hospitem & familiarem meum, & gratum hominem, & virum bonum, & principem civitatis suæ, & tuâ necessitudine dignissimum. Pergratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat hanc meam commendationem magnum apud te pondus habuisse. *Vale.*

M. T. C. Trebatio S. P. D. Fam. 7. 18.

Epistolam tuam, quam accepi ab L. Aruntio, consciâ innocentem: nihil enim habebat, quod non vel in concione rectè legi posset. Sed & Aruntius ità te mandasse aiebat, & tu adscripseras. Verum illud esto: nihil te ad me postea scripsisse demiror, præsertim tam novis rebus. *Vale.*

M. T. C. Q. Val. Q. fil. S. P. D. Fam. 13. Epist. 6.

P. Cornelius, qui tibi has literas reddidit, est mihi à P. Cuspio commendatus: cujus causâ quantopere cuperem deberemque, profectò ex me facillè cognovisti. Vehementer te rogo, ut cures ut ex hac commendatione mihi Cuspius quàm maximas, quamprimum, quàm sapientissimè gratias agat. *Vale.*

M. T. C. S. P. D. C. Memmio. Fam. lib. 13. Epist. 3.

Aulum Fusium, unum ex meis intimis, observantissimum studiosissimumque nostrum, eruditum hominem, & summâ humanitate, tuâque amicitia dignissimum, velim ità tractes, ut mihi coram recepisti. Tam mihi gratum id erit, quàm quod gratissimum. Ip-

sum præterea summo officio & summâ observantiâ tibi in-
perpetuum devinxeris. *Vale.*

M. T. C. Cornifici S. P. D. Fam. Lib. 12. Epist. 27.

Sextus Aufidius & observantiâ, quâ me colit, accedit
ad proximos; & splendore, equiti Romano nemini
cedit. Est autem ita temperatis moderatisque moribus,
ut summa severitas summa cum humanitate jungatur.
Cujus tibi negotia, quæ sunt in Africa, ita commendo,
ut majore studio magisque ex animo commendare non
possim. Pergratum mihi feceris, si dederis operam ut is
intelligat meas apud te literas maximum pondus habuisse.
Hoc te vehementer, mi Cornifici, rogo. *Vale.*

Cicero Basilio S. P. D. Fam. 6. 15.

Tibi gratulor, mihi gaudeo; te amo, tua tuëor. A te
amari, & quid agas, quidque isthic agatur, certior
fieri volo.

D. Brutus Imp. M. T. C. S. P. D. Fam. 11. 4.

Si de tua in me voluntate dubitarem, multis à te ver-
bis peterem, ut dignitatem meam tuere: sed pro-
fecto est irâ, ut mihi persuasi, me tibi esse curæ. Progres-
sus sum ad Transalpinos cum exercitu, non tam nomen
captans imperatorium, quàm cupiens militibus satisfacere,
firmosque eos ad tuendas nostras res efficere; quod
mihi videor consecutus: nam & liberalitatem nostram &
animum sunt experti. Cum omnium bellicosissimis bel-
lum gessi, multa castella cepi, multa vastavi. Non sine
causa ad Senatûm literas misi. Adjuva nos tuâ senten-
tiâ: quod cùm facies, ex magna parte communi commo-
do inservieris. *Vale.*

M. T. C. Serv. Sulpicio S. P. D. Fam. 13. 21.

Asclepione Parrensi medico utor valde familiariter,
ejusque tum consuetudo mihi jucunda fuit, tum et-
iam ars, quam sum expertus in valetudine meorum: in
quâ mihi tum ipsâ scientiâ, tum etiam fidelitate benevo-
lentiæque satisfecit. Hunc igitur tibi commendo; &
à te peto, ut des operam ut intelligat, diligenter me
scripsisse

scripsisse de se, meamque commendationem usui magno sibi fuisse. Erit id n. ihi vehementer gratum. *Vale.*

M. T. C. Appio S. P. D. Fam. 10. 19.

DE meo studio erga salutem & incolumitatem tuam, credo te cognoscere ex literis tuorum: quibus me cumulatissimè satisfecisse certò scio; nec iis concedo, quanquam sunt singulari in te benevolentia, ut te saluum malint, quàm ego. Illi mihi necesse est concedant, ut tibi plùs, quàm ipsi, hoc tempore prodesse possim: quod quidem nec destiti facere, nec desistam: & jam in maxima re feci, & fundamenta jeci salutis tuæ. Tu fac bono animo magnòque sis, neque tibi nullà re defuturum esse confidas. Prid. Non. Quintiles. *Vale.*

M. T. C. Mario S. P. D. Fam. 7. 14.

AD VIII. Calend. Julias in Cumanum veni cum Libone tuo, vel nostro potius: in Pompeianum statim cogito; sed faciam te antè certior em. Te cum semper valere cupio, tum certè dum hic sumus. Vides enim quanto pòst unà futuri sumus. Quare si quid constitutum cum podagra habes, fac in aliam diem differas. Cura igitur ut valeas, & me hoc biduo aut triduo expecta.

Cicero Planc. Imp. Conf. des. S. P. D. Fam. 10. 4.

O Gratam famam biduo ante victoriam de subsidio tuo, de studio, de celeritate, de copiis, atque etiam hostibus fufis! spes omnis in te est. Fugisse enim ex prælio Mutinensi dicuntur notissimi latronum duces. Est autem non minùs gratum extrema de'ere, quàm prima depellere. Equidem expectabam jam tuas literas, idque cum multis. Sperabamque etiam Lepidum, temporibus admonitum, tibi & Reipublicæ satis facturum. In illam igitur curam incumbere, mi Plance, ut nequa scintilla terribi belli relinqueretur. Quod si erit factum, & rempublicam divino beneficio affeceris. & ipse æternam gloriam consequere. Tercio Idus Maii. *Vale.*

M. Cic.

M. Cic. Papirio Pato S. P. D. Fam. 9. 20.

Herì veni in Cumanum : cras ad te fortasse. Sed cum certum sciam, faciam te paulò antè certiore. Esi Marcus Ceparius, cum mihi in sylva gallinaria obviam venisset, quasissimè quid ageres, dixit te in lecto esse, quòd ex pedibus laborares ; tuli scilicet molestè, ut debui ; sed tamen constitui ad te venire, ut & viderem te, & viserem, & cœnarem etiam. Non enim arbitror, coquum etiam te arthriticum habere. Expecta igitur hospitem cum minimè edacem, tum inimicum cœnis sumptuosiss. *Vale.*

M. Cicero Cn. Plancio S. D. Fam. 4. 15.

Accepi perbreves tuas literas, quibus id quod scire cupiebam cognoscere non potui : cognovi autem id quod mihi dubium non fuit. Nam quàm fortiter ferres communes misérias, non intellexi ; quàm me amares, facilè perspexi : sed hoc sciebam ; illud si scissem, ad id meas literas accommodassim. Sed tamen etsi antea scripsi quæ existimavi scribi oportere, tamen hoc tempore breviter te commonendum putavi, nè quo periculo te proprio existimares esse ; in magno omnes, sed tamen in communi sumus. Quare non debes aut propriam fortunam, aut præcipuam postulare, aut communem recusare. Quapropter eo animo sumus inter nos, quo semper fuimus. Quod de te sperare, de me præstare possum. *Vale.*

Cicero Dolabella S. D. Fam. 9. 13.

Gratulor Baiis nostris, siquidem, ut scribis, salubres repente factæ sunt : nisi fortè te amant, & tibi assensantur, & tamdiu dum tu ades, sunt oblitæ sui. Quod quidem si irà est, minimè miror cœlum etiam & terras vim suam, si tibi irà conveniat, dimittere. Oratiunculam pro Deioraro, quam requirebas, habebam mecum, quod non putàram. Itaque eam tibi misi ; quam velim sic legas, ut causam tenuem & inopem, nec scriptione magnopere dignam : sed ego hospiti veteri & amico munusculum

nusculum mittere volui levidense, crasso filo; cujuscmodi ipsius esse solent munera. Tu velim animo sapienti fortique sis, ut tua moderatio & gravitas aliorum infamet injuriam. *Vale.*

M. T. C. Imp. M. Cælio Ædili Curuli S. P. D.

Fam. 2. 14.

Marco Fabio, viro optimo & homine doctissimo, familiarissimè utor, mirificèque eum diligo, cum propter summum ejus ingenium summamque doctrinam, tum propter singularem modestiam: ejus negotium sic velim suscipias, ut si esset res mea. Novi ego vos magnos patronos. Hominem occidat oportet, qui vestrâ operâ uti velit; sed in hoc homine nullam accipio excusationem. Omnia relinques, si me amabis, cum tuâ operâ Fabius uti volet. Ego res Romanas vehementer exspecto, & desidero: inprimisque quid agas scire cupio. Nam jam diu propter hyemis magnitudinem nihil novi ad nos afferebatur. *Vale.*

Cicer. Trebatio S. P. D. Fam. 7. 22.

Illuseras heri inter scyphos, quod dixeram controversissimam esse, possètne hæres, quod furtum antea factum esset, rectè furti agere. Itaque etsi domum bene potius seroque redieram; tamen id caput ubi hæc controversia est notavi, & descriptum tibi misi; ut scires id, quod tu neminem sensisse dicebas, Sext. Ælium, M. Manlium, M. Brutum sensisse. Ego tamen Scævola & Testæ assentior. *Vale.*

M. T. C. D. Brut. Imper. S. P. D. Fam. 11. 15.

Et si mihi tuæ literæ jucundissimæ sunt; tamen jucundius fuit, quod in summa occupatione tua Plancus collegæ mandâsti, ut te mihi per literas excusaret; quod fecit ille diligenter: mihi autem nihil amabilius officio tuo & diligentia. Conjunctio tua cum collega, concordiaque vestra, quæ literis communibus declarata est, S. P. Q. R. gratissima accidit. Quod superest, perge, mi Brute, & jam non cum aliis, sed tecum ipse
certa.

certa. Plura scribere non debeo, præsertim ad te, quo magistro brevitatis uti cogito. Literas tuas vehementer exspecto, & quidem tales quales maximè opto. *Vale.*

M. T. C. Furfano Prætori S. D. Fam. 6. 9.

Cum A. Cæcinnæ tanta mihi familiaritas consuetudineque semper fuit, ut nulla major esse possit. Nam & patre ejus, claro homine, & sorti viro, plurimùm usi sumus: & hunc à puero, (quod & spem mihi magnam afferebat summæ probitatis, summæque eloquentiæ, & vivebat mecum conjunctissimè, non solum officiis amicitia, sed etiam studiis communibus,) sic semper dilexi, ut non ullo cum homine conjunctiùs viverem. Nihil attinet, me plura scribere. Quàm mihi necesse sit ejus salutem & fortunam, quibuscunque rebus possim, tueri, vides. Reliquum est, ut, cum cognovim pluribus rebus, quid tu & de bonorum fortuna, & de Reipublicæ calamitatibus sentires, nihil à te petam, nisi ut ad eam voluntatem, quam tuâ sponte erga Cæcinnam habiturus esses, tantus cumulus accedat commendatione meâ, quanti me à te fieri intelligo. Hoc mihi gratius facere nihil potes. *Vale.*

M. C. Cornificio Collegæ S. Fam. 12. 20.

Gratæ mihi tuæ literæ, nisi quod Sinuessanum diversorium contempnisti: quam quidem contumeliâ villa pusilla iniquo animo feret, nisi in Cumano & Pompeiano reddideris *πῦρτα μὲν πάντων*. (Id est, omnia de omnibus.) Sic igitur facies, meque amabis, & scripto aliquo laceſſes. Ego enim respondere faciliùs possum, quàm provocare. Quod si, ut es, cessabis, laceſſam; nè tua inertia etiam ignaviâ afferat. Plura otiosus. Hæc, cum essem in senatu, exoravi. *Vale.*

M. T. C. Cornificio S. P. D. Fam. 12. 21.

Caius Anitius, familiaris meus, vir omnibus rebus ornatus, negotiorum suorum causâ legatus est in Africam legatione liberâ: eum velim rebus omnibus adjuves, operamque des, ut quàm commodissimè sua negotia

gotia conficiat: inprimisque, quod ei charissimum est, dignitatem ejus tibi commendo. Idque à te peto, quod ipse in provincia facere sum solitus non rogatus, ut omnibus Senatoribus lictores darem: quod idem acceperam & cognoveram à summis viris factitatum. Hoc igitur, mi Cornifici, facies, cæterisque rebus omnibus ejus dignitati rei que (si me amas) consules. Id erit mihi gratissimum. Da operam ut valeas.

M. T. C. Cassio S. P. D. Fam. 12. 9.

Brevitas tuarum literarum me quoque breviorē in scribendo facit; & verè ut dicam, non satis occurrit quid scribam. Nostras enim res in actis perferri ad te certò scio, tuas autem ignoramus. Tanquam enim clausa sit Asia, sic nihil perfertur ad nos, præter rumores de oppresso Dolabella, satis illos quidem constantes, sed adhuc sine authore. Nos, confectum bellum cùm putaremus, repentè à Lepido tuo in summam sollicitudinem adducti sumus. Itaque persuade tibi, maximam Reipublicæ spem in te & in tuis copiis esse. Firmos omnino exercitus habemus: sed tamen ut omnia (ut spero) prospere procedant, multum interest te venire. Exigua est enim spes Reipublicæ; nam nullam non libet dicere: sed quæcunque est, ea desponderetur anno consulatûs tui. *Vale.*

M. T. C. Acilio Proc. S. P. D. Fam. 13. 30.

Lucius Manlius est Sufis: is fuit Catinensis; sed est unà cum reliquis Neapolitanis civis Romanus factus, decuriòque Neapoli. Erat enim adscriptus in id municipium, ante civitatem sociis & Latinis datam. Ejus frater Catinæ nuper mortuus est: nullam omnino arbitramur de ea hereditate controversiam cum habiturum: & est hodie in bonis. Sed quando habet præterea negotia vetera in Sicilia sua, & hereditatem fraternam & omnia ejus tibi commendo, inprimisque ipsum virum optimum, mihi que familiarissimum, iis studiis literarum doctrinæque præditum quibus ego maxime

maximè delector. Peto igitur abs te, ut eum, siue non venerit in Siciliam, in meis intimis maximè que necessariis scias esse: itaque tractes, ut intelligat meam commendationem sibi magno adiumento fuisse. *Vale.*

Tul. & Cic. P. & Q. Tyroni humaniss. & opt.

S. P. D. Fam. 16. 1.

Vide quanta in te sit suavitas. Duas horas Thyrei fuimus: Xenomenes hospes tam te diligit, quàm si vixerit tecum. Is omnia pollicitus est quæ tibi essent opus: facturum puto. Mihi placebit, si firmior esses, ut te Leucadem deportares, ut ibi te planè confirmares. Videbïs quid Curio, quid Lysoni, quid medico placeat. Volebam ad te Marionem remittere; quem, cùm meliusculè tibi esset, ad me mitteres: sed cogitavi, literas Marionem afferre posse, me autem crebras exspectare. Poteris igitur, & facies, si me diligis, ut quotidie sit Acastus in portu. Multi erunt quibus rectè literas dare possis, qui ad me libenter perferant. Equidem Patras euntem neminem prætermittam. Ego omnem spem tui diligenter curandi in Curio habeo: nihil potest illo fieri humanius, nihil nostri amantius: ei te totum trade: malo te paulò post valentem, quàm statim imbecillum videre. Cura igitur nihil aliud, nisi ut tu valeas; cætera ego curabo. Etiam atque etiam vale. Leucade proficiscens septimo Idus Novemb.

M. C. Pater & Fil. Q. Pat. & Fil. Tyroni

S. P. D. 16. Epist. 7.

Tertiam ad te hanc Epistolam scripsi eadem die, magis instituti mei tenendi causâ, quia nactus eram cui darem, quàm quòd haberem quid scriberem. Igitur illa: quantum me diligis, tantum adhibe in te diligentia. Ad tua innumerabilia in me officia adde hoc, quod mihi erit gratissimum omnium; cùm valetudinis rationem, ut spero, habueris, habeto etiam navigationis. In Italiam euntibus omnibus ad me literas dabis, ut ego euntem Patras neminem prætermitto.

Cura,

Cura, cura te, mi Tyro: quando non contigit ut simul navigares, nihil est quòd festines. Nec quicquam cures nisi ut valeas. Etiam atque etiam vale. Septimo Idus Novemb. Actio vespérí.

M. T. C. Tyroni S. P. D. Fam. 16. 12.

EGo verò cupio te ad me venire; sed viam timeo: gravissimè agrotásti, inedià & purgationibus & vi ipsius morbi consumptus es. Graves solent offensiones esse ex gravibus morbis, si qua culpa commissa est. Jam ad id biduum, quod fueris in via, dum in Cumanum venis, accedent continuò ad reditum dies quinque. Ego in Formiano ad tertium Calend. esse volo. Ibi te ut firmum offendam, mi Tyro, effice. Literulæ meæ, siue nostræ, tui desiderio oblanguerunt; hæc tamen epistolâ, quam Acastus attulit, oculos paulùm sustulerunt. Pompeius erat apud me cùm hæc scribebam: hilarè & libenter ei cupienti audire nostra, dixi sine te omnia mea muta esse. Tu Musis nostris para ut operas reddas; nostræ ad diem dictum fient: docui enim te, fides in me Proprietatem quòd haberet. Fac planè ut valeas; nos adsumus. Vale. xiv. Calend. Januarii.

M. T. C. Curioni S. P. D. Fam. 2. 4.

Epistolarum genera multa esse non ignoras: sed unum illud certissimum, cujus causâ inventa res ipsa est, ut certiores faceremus absentes, si quid esset quod eos scire, aut nostrâ aut ipsorum interesset. Hujus generis literas à me profectò non exspectas: domesticarum enim rerum tuarum habes & scriptores & nuncios: in meis autem rebus nihil est sanè novi. Reliqua sunt epistolarum genera duo, quæ me magnopere delectant: unum, familiare & jocosum; alterum, severum & grave. Utro me minùs deceat uti, non intelligo. Jocerne tecum per literas? Civem mehercule non puto esse, qui temporibus his ridere possit. An gravius aliquid scribam? Quid est quod possit graviter à Cicerone scribi ad Curionem, nisi de Republica? Atque in hoc genere hæc
mea

mea causa est, ut neque ea quæ nunc sentio velim scribere. Quamobrem, quoniam mihi nullum scribendi argumentum relictum est, utar eâ clausulâ quâ soleo, tæque ad studium summæ laudis cohortabor. Est enim tibi gravis adversaria constituta & parata, incredibilis quædam expectatio : quam tu unâ re facillimè vinces, si hoc statueris, quarum laudum gloriam admiraris, quibus artibus eæ laudes comparantur, in iis esse elaborandum. In hanc sententiam scriberem plura, nisi te tuâ sponte satis incitatum esse considerem : & hoc, quicquid attingi, non feci inflammandi tui causâ, sed testificandi amoris mei. *Vale.*

M. T. C. Bruto S. P. D. Fam. 13. 14.

Lucio Titio Strabone, equite Romano inprimis honesto & ornato, familiarissimè utor : omnia mihi cum eo intercedunt jura summæ necessitudinis. Huic in tua provincia pecuniam debet P. Cornelius. Ea res à Volcatio, qui Romæ jus dicit, rejecta in Galliam est. Peto à te hoc diligentius quàm si mea res esset, (quò est honestius, de amicorum pecunia laborare quàm de sua,) ut negotium conficiendum cures, ipse suscipias, transigas ; operamque des, quod tibi æquum & rectum videbitur, ut quàm commodissimâ conditione libertus Strabonis, qui ejus rei causâ missus est, negotium conficiat, ad nummósque perveniat. Id & mihi gratissimum erit, & tu ipse L. Titium cognosces amicitia tuâ dignissimum. Quod ut tibi curæ sit, ut omnia solent esse quæ me velle scis, te vehementer etiam atque etiam rogo. *Vale.*

M. T. C. T. Fabio S. D. Fam. 15. 18.

Et si egomer, qui te consolari cupio, consolandos ipse sum, propterea quòd nullam rem gravius jamdiduli quàm incommodum tuum : tamen te magnopere non hortor solum, sed etiam pro amore nostræ rogo atque oro, te colligas, virumque præbeas ; & quâ conditione omnes homines, & quibus temporibus nati sumus,

mus, cogites. Plus tibi virtus tua dedit quàm fortuna abstulit : propterea quòd adeptus es, quod non multi homines novi ; amisisti, quod plurimi homines nobilissimi. Ea denique videtur conditio impendere legum, judiciorum, temporum, ut optimè actum cum eo videatur esse, qui quàm levissimâ poenâ ab hac Republica discesserit. Tu verò, qui & fortunas & liberos habeas, & nos cæterosque necessitudine & benevolentia tecum conjunctissimos ; quique magnam facultatem sis habiturus, nobiscum, & cum omnibus tuis vivendi ; & cum unum sit judicium ex tam multis, quod reprehendatur, ut quod unâ sententiâ, eâque dubiâ, potentia alicujus condonatum existimetur : omnibus his de causis debes istam molestiam quàm levissimè ferre. Meus animus erit in te, liberòque tuos semper, quem esse vis, & qui esse debet. *Vale.*

M. T. C. Trebiano S. D. Fam. lib. 6. Epist. II.

Dolabellam antea tantummodo diligebam : obligatus ei nihil eram, nec enim acciderat mihi opus esse : & ille mihi debebat, quòd non defueram ejus periculis. Nunc tantò sum devinctus ejus beneficio, quòd & antea in re, & hoc tempore in salute tua cumularissimè mihi satisfecit, ut nemini plus debeam. Qua in re tibi gratulor ita vehementer, ut te quoque mihi gratulari, quàm gratias agere malim. Alterum omnino non desidero, alterum verè facere poteris. Quod reliquum est, quando tibi virtus, & dignitas tua reditum ad nos aperuit ; est tuæ sapientiæ, magnitudinisque animi, quid amiseris, oblivisci ; quid recuperaris, cogitate. Vives cum tuis, vives nobiscum : plus acquisivisti dignitatis, quàm amisisti rei familiaris, quæ ipsa tum esset jucundior, si ulla res esset publica. Vestorius noster familiaris ad me scripsit, te mihi maximas gratias agere. Hæc prædicatio tua mihi valde grata est ; eâque te uti facilè patior, cum apud alios, tum mehercle apud Syronem nostrum amicum. Quæ enim facimus, ea prudentissimo cuique maximè probata esse volumus.

volumus. Te cupio videre quamprimùm. Vale.

Cicero Trebatio S. Fam. lib. 7. Epist. 14.

Chrysippus Vertius, Cyri Architecti libertus, fecit, ut te non immemorem putarem mei: salutem enim mihi tuis verbis nuntiavit. Valde jam laetus es, qui gravere literas ad me dare, homini præsertim propè domestico. Quod si scribere oblitus es, mirus multi jam, te advocato, causâ cadent. Sin nostri oblitus es, dabo operam, ut isthuc veniam, antequam planè ex animo tuo effluam. Sin æstivorum timor te debilitat, aliquid excogita ut fecisti de Britannia. Illud quidem perlibenter audiivi ex eodem Chrysippo, te esse Cæsari familiarem: sed mehercule malletm, id quod erat æquius, de tuis rebus ex tuis literis quàm sapissimè cognoscere: quod certè irâ fieret, si tu maluisses benevolentia quàm litium iura perdiscere. Sed hæc joci sumus, & tuo more, & nonnihil etiam nostro. Te valde amamus, nosque à te amari tum oramus, tum etiam confidimus. Vale.

M. T. C. Cassio S. P. D. Fam. lib. 12. Epist. 8.

Cælius affinis tui Lepidi, summamque levitatem & inconstantiam, ex actis quæ ad te mitti certò scio, cognoscere te arbitror. Itaque nos confecto bello, ut arbitrabamur, renovatum bellum gerimus: spemque omnem in D. Bruto & Planco habemus: si verum quærīs, in te, & in meo Bruto, non solum ad præsens per fugium, si (quod nolim) adversi quid acciderit, sed etiam ad confirmationem perpetuæ libertatis. Nos hîc de Dôlabella audiebamus quæ vellemus: sed certos autores non habebamus. Te quidem magnum hominem & præsentis iudicio, & reliqui temporis expectatione sciro esse. Hoc tibi proposito, fac, ut ad summa contendas. Nihil est tantum, quod non populus Romanus à te perfici atque obtineri posse iudicet. Vale.

M. T.

M. T. C. Lepido S. P. D. Fam. 10. 27.

QUOD mihi, pro mea summa erga te benevolentia, magnæ curæ est, ut quàm amplissimâ dignitate sis, molestè tui te Senatui gratias non egisse, cum esses ab eo ordine ornatus summis honoribus. Pacis inter cives conciliandæ te cupidum esse lator. Pacem eam si à servitute sejungis, consules & reipublicæ, & dignitati tuæ; si ista pax perditum hominem in possessionem impotentissimi dominatûs restitutura est, hoc animo scito esse omnes sanos, ut mortem servituti anteponant. Itaque sapientiùs, meo quidem iudicio, facies, si te in istam pacificationem non interpones, quæ neque Senatui, neque populo, neque cuiquam bono probatur. Sed hæc audies ex aliis, aut certior fies literis. Tu; pro tua prudentia, quid optimum factu sit, videbis. Vale.

M. Cicero Cn. Planc. Imp. cons. desp. S. D. Fam. 10. 2.

MEUM studium honori tuo pro necessitudine nostra non defuisset, si aut tuxò in Senatum, aut honestè venire potuissem. Sed nec sine periculo quisquam liberè de Republica sentiens, versari potest in summa impunitate gladiatorum; nec nostræ dignitatis videretur esse, ibi sententiam de Republica dicere, ubi me & melius & propius audiant armati, quàm Senatores. Quapropter in privatis rebus nullum neque officium, neque studium meum desiderabis; nec in publicis quidem, si quid erit in quo me interesse necesse sit, unquam decro, ne cum periculo quidem meo, dignitatis tuæ. In his autem rebus quæ nihilominus, ut ego absum, confici possunt, però à te, ut mei rationem habere velis, & salutis & dignitatis meæ. Vale.

M. T. C. C. C. Peta S. D. Fam. 9. 10.

TAMEN à matris non discedis; tuniculo apparatu significas Balbum fuisse contentum. Hoc videris dicere, cum reges tam sint continentes, multò magis consulares esse oportere. Nescis me ab illo omnia

expiscatum : rectà enim à porta domum meam venisse : neque hoc admiror, quòd non ad tuam potiùs ; sed illud, quòd nec ad suam. Ego autem tribus primis verbis, Quid noster Petrus ? At ille adjurans, nusquam se unquam libentiùs. Hoc si verbis assecutus es, aures ad te afferam minùs elegantes ; sin autem obsonio, peto à te, nè plurius esse Balbos, quam disertos putes. Me quotidie aliud ex alio impedit. Sed si me expediero ut in ista loca venire possim, non committam ut te serò à me certiore factum putes. *Vale.*

C. Trebonius M. T. C. S. P. D. Fam. lib. 12. 16.

SI vales, bene est. Athenas veni ad 11. Calend. Junii ; atque ibi, quod maximè optabam, vidi filium tuum deditum optimis studiis, summàque modestiæ famâ. Quæ ex re quantam voluptatem ceperim, scire potes, etiam me tacente. Non enim nescis, quanti te faciam, & quàm, pro nostro veterrimo verissimòque amore, omnibus tuis etiam minimis commodis, non modò tanto bono, gaudeam. Noli putare, mi Cicero, me hoc auribus tuis dare. Nihil adolescente tuo, atque adeò nostro (nihil enim mihi à te potest esse sejunctum) aut amabilius omnibus iis, qui Athenis sunt, est ; aut studiosius earum artium quas tu maximè amas, hoc est, optimarum. Itaque tibi, quod verè facere possum, libenter quoque gratulor, nec minùs etiam nobis, quòd eum, quem necesse erat diligere qualiscunque esset, talem habemus, ut libenter quoque diligamus. Qui cùm mihi in sermone iniecisset, si vellem Asiam visere ; non modò invitatus, sed etiam rogatus est à me, ut id potissimàm nobis obrinentibus provinciam faceret. Cui nos & charitate & amore tuum officium præstituros non debet dubitare. Illud quoque erit nobis curæ, ut Cratippus unà cum eo sit, nè putes in Asia seriatum illum ab iis studiis, in quæ tuâ cohortatione incitatur, futurum. Nam illum paratum, ut video, & ingressum pleno gradu, cohortari

cohortari non intermitteremus, quò indices longius discendo, exercendòque se procedat. Vos quid ageretur in Republica, cum has Literas dabam, non sciebam. Audiebam quædam turbulenta, quæ scilicet cupio esse falsa, ut aliquando otiosâ libertate fruamur, quod vel minimè adhuc mihi contingit. Ego tamen nactus in navigatione nostra pusillum laxamenti, concinnavi tibi munusculum ex instituto meo: & dictum, cum magno nostro honore à te dictum conclusi, & tibi infra subscripsi. In quibus versiculis, si tibi quibusdam verbis *in Supplicatorem* [Id est, in loquendo liberior] videbor; turpitudine personæ ejus, in quam liberius invehimur, nos vindicabit. Ignosces etiam iracundiæ nostræ, quæ justa est in ejusmodi & homines, & cives. Deinde, quì magis hoc Lucilio licuerit assumere libertatis, quàm nobis? Etiam si odio pari fuerit in eos, quos læsit; tamen certè non magis dignos habuerit, in quos tantâ libertate verborum incurreret. Tu sicut mihi pollicitus es, adjunges me quamprimum ad tuos sermones. Namque illud non dubito, quin si quid de interitu Cæsaris scribas, non patiaris me minimam partem & rei & amoris tui ferre. Vale, & matrem meosque tibi commendatos habe. vii. Calend. Jun. Athenis.

Cicero Curio S. P. D. Fam. lib. 7. Epist. 31.

FAcilè perspexi ex tuis literis (quod semper studui) & me à te plurimi fieri, & te intelligere, quàm mihi charus esses. Quod quando uterque nostrum consecutus est; reliquum est, ut officiis certemus inter nos, quibus æquo animo vel vincam te, vel vincar abs te. Acilio non fuisse necesse meas dari literas facile patior. Sulpicii tibi operam intelligo ex tuis literis, non multum opus fuisse, propter res tuas ita contractas, ut quemadmodum scribis, nec caput nec pedes; equidem vellem uti pedes haberent, ut aliquando redires. Vides enim exaruisse jam veterem urbanitatem,

nitatem, ut Pómponius noster suo jure possit dicere, nisi nos pauci retineamus gloriam antiquam Atticam. Ergo is tibi, nos ei succedimus. Veni igitur, quæso nè tantum semen urbanitatis unà cum Republica intereat. *Vale.*

M. T. C. Acilio Proc. S. P. D. Fam. lib. 13. Epist. 32.

IN Alesina civitate tam lautà quàm nobili, conjunctissimos habeo & hospirio & familiaritate M. & C. Clodios, Archagatum, & Philonem: sed vereor, nè, quia complures tibi præcipuè commendo, exequare videar ambitione quãdam commendationes meas: quanquam à te quidem commulatè satisfit & mihi, & meis omnibus. Sed velim sic existimes, hanc familiam, & hos, mihi maximè esse conjunctos vetustate, officiis, benevolentia. Quamobrem peto à te majorem in modum, ut his omnibus in rebus, quantum tua dignitas fidèsq; parietur, commodes. Id si feceris, erit mihi vehementissimè gratum. *Vale.*

M. T. C. Acilio Proc. S. P. D. Fam. lib. 13. Epist. 23.

CN. Oracilio Nafone utor familiarissimè: Irà prorsus, ut illius ordinis nullo familiaris: nam & humanitate ejus, & probitate, in consuetudine quotidiana magnopere delector. Nihil jam opus est expectare te, quibus eum verbis tibi commendem, quo sic utor, ut scripsi. Habet is in provincia tuà negotia quæ procurant liberri, Hilarius, Antigonus, Demonstratus, quos tibi, negotiaque omnia Nasonis non secus commendo, ac si mea essent. Gratissimum mihi feceris, si intellexero hanc commendationem magnum apud te pondus habuisse. *Vale.*

M. T. C. Acilio Proc. S. P. D. Fam. lib. 14. Epist. 24.

Avirum mihi hospitium est cum Lysone Lysonis filio Lilybatano, valdeque ab eo observor. cognovique dignum & patre & avo: est enim nobilissima familia.

familia. Quapropter commendo tibi majorem in modum, rem domumque ejus; magnoque opere ab te peto, cures ut is intelligat meam commendationem maximo sibi apud te & adjumento & ornamento fuisse. *Vale.*

M. T. C. Acilio Proc. S. P. D. Fam. lib. 13. Epist. 35.

CAius Avianus Philoxenus, antiquus est hospes meus; & præter hospitium, valde etiam familiaris; quem Cæsar meo beneficio in Novocomenses retulit. Nomen autem Aviani consecutus est, quod homine nullo est usus, quam Flacco Aviano, meo (quemadmodum te scire arbitror) familiarissimo. Quæ ego omnia collegi, ut intelligeres non vulgarem esse commendationem hanc meam. Peto igitur abs te, ut omnibus rebus, quod sine molestia tua facere possis, ei commodes, habeasque in numero tuorum: perficiasque ut intelligat has literas meas magno sibi usui fuisse. Erit id mihi majorem in modum gratum. *Vale.*

*Cicero, Planco Imp. Cons. def. S. P. D. Fam.
lib. 10. Epist. 13.*

UT primum potestas data est augendæ dignitatis tuæ, nihil prætermisi in te ornando, quod possum esset aut in præmio virtutis, aut in honore verborum. Id ex ipso senatusconsulto poteris cognoscere: ita enim est præscriptum, ut à me de scripto dicta sententia est, quam senatus frequens securus est summo studio, magnoque consensu. Ego, quanquam ex tuis literis quas mihi misisti, perspexeram te magis judicio bonorum, quam insignibus gloriæ, delectari; tamen considerandum nobis existimavi, etiamsi tu nihil postulares, quantum tibi à Repub. deberetur. Tu contexes extrema cum primis. Qui enim M. Antonium oppresserit, is bellum confecerit. Itaque Homerus, non Ajacem, nec Achillem, sed Ulyssem appellavit πολίπρῶν, id est, urbium expugnatorem.

M. T. C. C. Cassio S. P. D. Fam. lib. 12. Epist. 6.

Qui status rerum fuit tum, cum has literas dedi, scire poteris ex C. Tidio Strabone, viro bono & optimè de Republica sentiente: Nam quid dicam cupidissimo tui, qui, domo & fortunis relictis, ad te potissimum profectus sit? Itaque eum tibi nè commendo quidem; adventus ipsius ad te satis eum commendabit. Tu velim sic existimes tibi que persuadeas, omne perfugium bonorum in te & Bruto esse positum, si, quod nolim, adversi quid evenierit. Res cum hæc scribebam, erat in extremum deducta discrimen: Brutus enim Mutinæ vix jam sustinebat: Qui si conservatus erit, vicinus: sin oppressus ibi erit (quod dii omen avertant) omnis omnium cursus est ad vos. Proinde fac tantum animum habeas, tantumque apparatus, quanto opus est ad universam Rempub. recuperandam. *Vale.*

M. T. C. Cornificio Collegæ S. Fam. lib. 12. Epist. 17.

Grata mihi vehementer est memoria nostri tua, quam significasti literis: quam ut conserves (non quod de tua constancia dubitem, sed quia mos est ita rogandi) rogo. Ex Syria nobis tumultuosiora quædam nuntiata sunt, quæ quia tibi sunt magis propria quàm nobis, tuâ me causâ magis movent, quàm meâ. Romæ summum otium est, sed ita, ut malis salubre aliquod & honestum negotium: quod spero fore, quia video id cura esse Cæsari. Me scito, dum tu absis, quasi occasionem quandam & licentiam nactum, scribere audacius, & cætera quidem fortasse, quæ etiam tu concederes. Sed proximè scripsi de optimo genere dicendi; in quo sæpe suspicatus sum te à iudicio nostro, sic scilicet ut doctum hominem à non indocto, paululum dissidere. Huic tu libro, maximè velim ex animo, si minùs gratiæ causâ, suffragere. Dicam tuis ut cum,

eum, si velint, describant, ad tēque mittant. Puto enim etiamsi rem minùs probabis, tamen in ista solitudine, quicquid a me profectum sit, jucundum tibi fore. Quòd mihi existimationem tuam, dignitatēque commendas, facis tu quidem omnium more: sed velim sic existimes, me, cū amorī, quē inter nos mutuū esse intelligam, plurimum tribuere: tum de summo ingenio, & de optimis tuis studiis, & de spe amplissimæ dignitatis itā judicare, ut neminem tibi antepōnam, comparem paucos. *Vale.*

M. T. C. Q. Thermo Fam. 13. 54.

CUm mihi multa grata sunt, quæ tu adductus meā commendatione fecisti: tum imprimis quòd M. Marcilium amici atque interpretis mei filium, liberalissimè tractavisti. Venit enim Laodiceam, & tibi apud me, mihiq̃ue propter te gratias maximas egit. Quare, quod reliquum est, à te peto, quando apud gratos homines beneficium ponis, ut eò libentiùs his commodēs; operamque des, quoad fides tua parietur, ut socrus adolescentis rea ne fiet. Ego cū antea studiosè commendabam Marcilium, tum n̄ ultò nunc studiosiùs, quòd in longa apparitione singularem & propè incredibilem patris Marcilii fidem, abstinentiam, modestiāque cognovi. *Vale.*

Libri primi finis.

LIBER SECUNDUS.

M. T. C. P. Attico S. ad Attic. lib. 3. Epist. 7.

EX tuis literis, & ex re ipsa nos funditus periisse video. Te oro, ut quibus in rebus mei tui indigebunt,

gebunt, nostris miseriis nè desis. Ego te, ut scribis, citò videbo. Plura non scribo. Cura ut valeas.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. lib. 3. Epist. 21.

TRiginta dies erant lapsi, cum has dabam literas, per quos nullas à vobis acceperam. Mihi autem, erat in animo, jam, ut antea ad te scripsi, ire in Epirum, & ibi omnem casum potissimum expectare. Te oro, ut, si quid erit, quod perspicias quaecunque in partem, quam planissimè ad me scribas, & meo nomine (ut scribis) literas, quibus putabis opus esse, ut des. Vale. v. Calend. Novemb.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. lib. 3. ex Epist. 22.

EGo, quòd per Thessaliam si irem in Epirum, per diu nihil eram auditurus, & quòd mei studiosos habeo Dyrrachinos, ad eos perrexi, cum illa superiora Thessalonica scripsissem: inde cum ad te me convertam, faciam ut scias; tuncque ad me velim omnia quam diligentissimè, cujusmodi sunt, scribas. Ego jam, aut rem, aut nè spem quidem expecto. Vale. vi. Cal. Decem. Dyrrachii.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 3. 1.

Cum antea maximè nostrà interesse arbitrabar, te esse nobiscum: tum verò, ut legi rogationem, intellexi ad iter quod constitui, nihil mihi opratius cadere posse, quam ut tu me quamprimum consequare: ut cum ex Italia profecti essemus, sive per Epirum iter esset faciendum, tuorū que præsidio uteremur; sive aliud quid agendum esset, certum consilium de tua sententia capere possemus. Quamobrem te oro, des operam ut me statim consequare: facilius potes, quoniam de provincia Macedonia perlata lex est. Pluribus verbis tecum agerem, nisi pro me apud te res ipsa loqueretur. Vale.

M. T. C.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. lib. 3. Epist. 2.

I Tineris nostri causa fuit, quod non habebam locum ubi pro meo jure diutius esse possem, quam in furido Sicca, praesertim nondum rogatione correctâ; & sitim intelligebam, ex eo loco (si te haberem) posse me Brundisium referre: sine te autem non esse nobis illas partes tenendas propter Antonium. Nunc, ut ad te antea scripsi, si ad nos veneris, consilium totius rei capiemus. Iter esse molestum scio: sed tota calamitas omnes molestias habet. Plura scribere non possum, ita sum animo perculso & abjecto. Cura ut valeas. Dat. 6. Idus April. Narceii Locridis.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 3. 3.

U Tinam illum diem videam, cum tibi agam gratias quod me vivere coegisti: adhuc quidem valde me poenitet. Sed te oro ut ad me Vibonem statim venias, quod ego multis de causis converri iter meum: sed eo si veneris, de toto itinere & fuga mea consilium capere poterô. Si id non feceris, mirabor. Sed confido te esse omnino facturum.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 3. 5.

T erentia, tibi & saepe & maximas agit gratias. Id est mihi gratissimum. Ego vivo miserrimus & maximo dolore conficior. Ad te quid scribam, nescio. Si enim es Romae, jam me assequi non potes: si es in via, cum eris me assecutus, coram agemus quae erunt agenda: tantum te oro, ut quoniam meipsum semper amasti, eodem amore sis. Ego enim idem sum. Inimici mei, mea mihi, non meipsum ademerunt. Cura ut valeas. viii Idus Aprilis, Thurii.

M. T. C.

M. T. C. P. Attico ad At. 3. 6.

Non fuerat mihi dubium, quin te Tarenti aut Brundisi visurus essem, idque ad multa pertinuit; in eis, ut & in Epiro consisteremus, & de reliquis rebus tuo consilio uteremur; quoniam id non contigit, erit hoc quoque in magno numero nostrorum malorum. Nobis iter est in Asiam, maximè Cyzicum: tibi meos commendo; me vix, miserèque sustento. *Vale. Dat. 14. Cal. Maii. Tarenti.*

M. T. C. P. Attico S. ad Atticum lib. 3. Epist. 25.

Post tuum à me discessum literæ mihi Româ allatæ sunt, ex quibus perspicio, nobis in hac calamitate tabescendum esse: neque enim (sed bonam in partem accipies) si ulla spes salutis nostræ subesset, tu pro tuo amore in me hoc tempore discessis. Sed nè ingrati, aut nè omnia velle nobiscum unà interire videamur, hoc omitto. Illud ab te peto, des operam, id quod mihi affirmasti, ut te ante Cal. Jan. ubicunque erimus, sis. *Vale.*

M. T. C. Attico S. ad Atticum 3. 16.

Torum iter incertum mihi facit expectatio literarum tuarum Calend. Sext. datarum; non aliud aliquid. Si spes erit, Epirum: sin minùs, Cyzicum, aut aliud quid sequemur. Tuz quidem literæ, quò sæpius à me leguntur, hoc spem mihi faciunt minorem, quàm eùm lectæ sunt. Tum id quod attulerunt ad spem, infirmant; ut facile appareat, te & consolationi servire, & veritati: idque te rogo planè ut ad me quæ scis, ut erunt; quæ putabis, ita scribas. *Vale. Dat. 12. Cal. Septemb.*

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. lib. 3. Epist. 18.

Expectationem nobis non parvam attuleras, cùm scripseras Varronem tibi pro amicitia confir-

mâsse, causam nostram Pompeium certe suscepturum, & simulac à Cæsare ei literæ quas expectaret, remissæ essent, autorem etiam daturum, utrum id nihil fuit? an adversatæ sunt Cæsaris literæ? An est aliquid in spe? etiam illud scripseras, eundem secundum comitia dixisse. Fac (si vides quantis in malis jaceam, & si putas esse humanitatis tuæ) me, fac de tota causa nostra certiorum. Nam Quintus frater homo mirus, qui me tam valde amat, omnia mittit spei plena, metuens (credo) defectionem animi mei. Tuz autem literæ sunt variz, neque enim me desperare vis, nec temere sperare. Fac, obsecro te, ut omnia quæ à te prospici possunt, sciamus. Vale.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 3. 11:

ME & tuz literæ, & quidam boni nuntii, non optimis tamen autoribus, & expectatio vestrarum literarum, & quod tibi ita placuerat, adhuc Thessalonice tenebant; si accepero literas quas exspecto, si spes erit ea, quæ rumoribus afferebatur, ad te me conferam: si non erit, faciam te certiorum quid egerim. Tu me, ut facis, operâ, consilio, gratiâ adjuva. Consolari jam desine; objurgare verò noli. Quod cum facis, ut ego tuum amorem & dolorem desidero! quem ita affectum meum ærumnâ esse arbitror, ut te ipsum consolari nemo possit. Quintum fratrem optimum humanissimumque sustentat. Ad me, obsecro te, ut omnia certa perscribas. Vale. Dat. 4. Calend. Quint.

M. T. C. Attico S. ad Attic. lib. 3. Epist. 4:

Miseriz nostræ potius velim quàm inconstantiz tribuas, quod à Vibone, quò te arcessebamus. subito

subito discessimus. Allata est enim nobis rogatio de perniciē mea; in qua, quod confectum esse audiveramus, erat huiusmodi, ut mihi ultra quadraginta millia liceret esse. Illō cū pervenire non liceret, statim iter Brundisium versū contuli ante diem rogationis, nē & Sicca, apud quem eram, periret; & quod Melita esse non liceret. Nunc tu propera, ut nos consequare, si modō recipiemur. Adhuc invitamur benignē: sed, quod superest, timemus. Me, mi Pomponi, valde poeniret vivere: quā in re apud me tu plurimū valuisti; sed hęc corā: fac modō ut venias. *Vale.*

M. T. C. Attico S. ad Attic. lib. 1. Epist. 12.

A Siam Quinto suāvisimo fratri obligisse audisti; non enim dubito, quin celerius tibi hoc rumor quā ullius nostrū litterarū nuntiārint. Nunc quoniam & laudis avidissimi semper fuimus, & prāter ceteros orātorū [id est, *Græcorum studiosi*] & sumus & habemus, & multorum odia atque iniquitias Reipublicę causā suscepimus, [id est, *omniā virtutis memoris*]; curāque & effice, ut ab omnibus & laudemur, & amemur. His de rebus plura ad te in ea epistola scribam, quam ipse Quinto dabo. Tu me velim certiorē facias quid de meis mandatis egeris, atque etiam quid de tuo negotio. Nam ut Brundisio profectus es, nullę mihi abs te sunt redditę literę. Valde aveo scire quid agas. Idibus Mart. *Vale.*

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 2. 10.

Volo ames constantiam meam. Ludos Antii spectare non placet: Est enim *καταλόγον*, [id est, *subabsurdum*] cū velim vitare omnium deliciarū suspensionem, repente *ἀναπαύεσθαι* [id est, *apparere*] non solum

solùm delicatè, sed etiam ineptè peregrinantem. Quare usque ad nonas Majas te in Formiano expectabo. Nunc fac ut sciam quo die te visuri simus. Ab Appii foro, horâ quartâ: dederam aliam paulò antè à tribus Tabernis. Vale.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 2. 12.

Narro tibi; planè relegatus mihi videor, posteaquam in Formiano sum. Dies enim nullus erat, Antii cùm essem, quo die non melius scirem Romæ quid ageretur, quam ii qui erant Romæ. Etenim literæ tuæ non solùm quid Romæ, sed etiam quid in Republica; neque solùm quid fieret, verùm etiam quid tutum esset, indicabant. Nunc, nisi siquid ex prætereunte viatore exceptum est, scire nihil possumus. Quare quanquam jam teipsum expecto, tamen isti puero, quem ad me statim jussi recurrere, da ponderosam aliquam epistolam, plenam omnium non modò actorum, sed etiam opinionum tuarum; ac diem quo Româ sis exiturus, cura ut sciam. Nos in Formiano esse volumus usque ad pridie nonas Majas: eò si ante eam diem non veneris, Romæ te fortasse videbo: nam Arpinum quid ego te invitem? Hæc igitur. Cura ut valeas.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. lib. 3. Epist. 13.

Quòd ad te scripseram, me in Epiro futurum, posteaquam extenuari spem nostram & evanescere vidi, mutavi consilium: nec me Thessalonicâ commovi ubi esse constitueram, quoad aliquid ad me de eo scriberes, quod proxinis literis scripseras, fore uti secundum comitia aliquid de nobis in senatu ageretur: id tibi Pompejum dixisse. Qua de re quoniam comitia habita sunt, tuque nil ad me scribis; perinde habebō, ac si scripsisses nihil esse: meque temporis non longinqu

longinqui spe ductum esse molestè seram. Quæsi autem motum te videre scripseras, qui nobis utilis fore videretur, cum nunciant, qui veniunt, nullum fore. In Tribunis Pl. designatis reliqua spes est: quam si expectâro, non erit, quod putes me causæ meæ ac voluntati meorū defuisse. Quod me sæpe accusas, cur hunc meum casum tam graviter seram, debes ignoscere, cum irâ me afflictum videas, ut neminem unquam nec videris, nec audieris. Nam quod scribis te audire, me etiam mentis errore ex dolore affici: mihi verò mens integra est; arque utinam tam in periculo fuisset, cum ego iis, quibus salutem meam charissimam esse arbitrabar, inimicissimis crudelissimisque usus sum: qui ut me paulum inclinari timore viderunt, sic impulerunt, ut omni suo scelere & perfidiâ abuterentur ad exitium meum. Nunc quoniam Cyzicum nobis eundum, quò citius ad me literæ perferentur, hoc velim diligentius omnia, quæ putaris me scire opus esse, perscribas. Quintum fratrem meum fac diligas, quem ego miser, si incolumem relinquo, non me totum periisse arbitror. Vale. Non. Sextil.

M. T. C. P. Att. S. ad Attic. 3. 14.

EX tuis literis plenus sum expectatione de Pompeio, quidnam de nobis velit, aut ostendat. Comitia enim credo esse habita: quibus absolutis scribis illi placuisse agi de nobis. Si tibi stultus esse videor, qui sperem, facio tuo jussu; & scio te me iis epistolis potius, & meas spes solitum esse remorari. Nunc velim mihi planè perscribas, quid videas. Scio nos nostris multis peccatis in hanc ærumnam incidisse; ea siqui casus ex parte correxerint, minùs molestè seremus nos vixisse & adhuc vivere. Ego propter viæ celebritatem, & quo-

quotidianam expectationem rerum novarum, non commovi me adhuc Thessalonicâ : sed jam extrudimur, non à Plancio, (nam is quidem retinet,) verùm ab ipso loco minimè apposito ad tolerandam in tanto luctu calamitatem. In Epirum ideo, ut scripseram, non ivi, quòd subiti mihi adversi nuncii venerant, & literæ; quare nihil esset necesse quàm proximè Italiam esse. Hinc si quid à comitiis audierimus, nos in Asiam convertemus: neque adhuc stabat, quòd potissimum; sed scies. *Vale. 12. Cal. Sext. Thessalonicæ.*

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 4. 12.

Vestorius noster me per literas facit certiores, te Româ ad vii. Idus Maii putare profectum esse, tardius quàm dixeras, quòd minùs valuisses. Si jam melius vales, vehementer gaudeo. Velim domum ad tuos scribas, ut mihi tui libri pateant, non secùs ac si ipse adesses, cùm cæteri, tum Varronis: est enim mihi utendum quibusdam rebus ex iis libris ad eos quos in manibus habeo; quos, ut spero, tibi valde probabo. Velim si quid fortè novi habes, maximè à Quinto fratre, deinde à C. Cæsare, & si quid fortè de comitiis, de Republica, (soles enim tu hæc festinè odorari) conscribas ad me. Si nihil habebis, tamen scribas aliquid. Nunquam enim mihi tuæ epistola aut intempestiva aut loquax visa est. Maximè autem rogo, rebus tuis, totòque itinere ex sententia confecto, nos quamprimum revisas. Dionysium jube salvere. Cura ut valeas.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 5. 3.

AD vi. Idus Maias veni in Trebulanum ad Pontium: ibi mihi tuæ literæ binæ redditæ sunt

tertio abs te die. Eodem autem ex Pompeiano Philotimo dederam ad te literas : nec verò nunc erat sanè quod scriberem. Qui de Republica rumores, scribe quæso : in oppidis enim summum video timorem ; sed multa inania. Quid de iis cogites, & quando, scire velim. Ad quas literas tibi rescribi velis, nescio : nullas enim adhuc acceperam, præter quæ mihi binæ simul in Trebulano redditæ sunt ; quarum alteræ edictum Publici Licinii habebant, (erant autem Nonis Maiis datæ) alteræ rescriptæ ad meas Minturnenses. Quàm vereor, nè quid fuerit *στυστήριον* [id est, *magis serium*] in iis quas non accepi, quibus rescribi vis ! Apud Lentulum ponam te in gratiam. Dionysius nobis cordi est. Nicanor tuus operam mihi dat egregiam. Jam deest quid scribam, & lucet. Beneventi cogitabam hodie : nostrâ continentia & diligentia faciemus satis. A Pontio, ex Trebulano, ad v. Idus Maias.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 5. 6.

Tarentum veni ad xv. Calend. Junii. Quòd Pontinum statueram expectare, commodissimum duxi dies eos, quoad ille veniret, cum Pompeio consumere ; còque magis, quòd ei gratum esse id videbam, qui etiam à me petierit, ut secum & apud se essem quotidie. Quod concessi libenter. Multos enim ejus præclaros de Republica sermones accipiam : instruar etiam consiliis idoneis ad hoc nostrum negotium. Sed ad te brevior jam in scribendo incipio fieri, dubitans Romæne sis, an jam profectus : quod tamen quoad ignorabo, scribam aliquid potius quàm committam, ut, tibi cum possint reddi à me literæ, non reddantur ; nec tamen jam habeo quid aut mandem tibi, aut narrem : mandavi omnia quidem quæ tu, ut polliceris, exhaustas ; narrabo, cum aliquid habeo novi. Illud tamen
non

non desinam, dum adesse putabo, de Cæsaris nomine rogare, ut confectum relinquas. Avidè exspecto tuas literas, & maximè, ut nòrim tempus profectionis tuæ. Vale.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 7.4.

Dionysium flagrantem desiderio tui misi ad te, nec mehercule æquo animo; sed fuit concedendum: quem quidem cognovi cùm doctum, (quod mihi jam antè erat notum) tum sanctum, plenum officii, studiosum etiam meæ laudis, frugi hominem, ac, nè libertinum laudare videar, planè virum bonum. Pompeium vidi 4. Id. Decemb. Fuimus unà horas duas fortasse: magnà lætitiâ mihi visus est affici meo adventu; de triumpho hortari, suscipere partes suas, monere, nè antè in senatum accederem quàm rem confecissem, nè dicendis sententiis aliquem Tribunum alienarem. Quid quæris? In hoc iudicio & officio sermonis nihil potuit esse prolixius. De Republica autem ità mecum locutus est, quasi non dubium bellum haberemus: nihil ad spem concordiz: planè illum ab se alienatum cùm antè intelligeret, tum verò, proximè iudicâsse: venisse Hircium à Cæsare, qui esset ei familiarissimus, ad se non accessisse: & cùm ille ad 8. Idus Decemb. vesperti venisset, Baldus de tota re constituisset, ad 7. ad Scipionem ante lucem venisse: multa de nocte profectum esse ad Cæsarem: hoc illi *τεκμηρίον* [id est, signum indubitatum] videbatur esse alienationis. Quid multa? nihil me aliud consolatur, nisi quòd illum, cui etiam inimici alterum consularum, fortuna summam potentiam dederit, non arbitror fore tam amentem, ut hæc in discrimen adducat: quòd si rueret cœperit, nã ego multa timeo, quæ non audeo scribere; sed ut nunc est, ad 3. Non. Jan. ad urbem cogito.

M. T. C. P. Attico S. ad Attic. 7. 6.

Planè deest quod ad te scribam ; nota omnia tibi sunt :
 nec ipse habeo à te quod exspectem. Tantùm igitur
 nostrum illud solenne servemus, ut nè quem isthùc eun-
 tem sine Literis dimittamus. De Republica valde timeo ;
 nec adhuc serè inveni, qui non concedendum putaret Cæ-
 sari quod postulare, potius quàm depugnandum. Est
 illa quidem impudens postulatio opinione valentior ; Cur
 autem nunc primùm ei resistamus, (ὅ δ' ἂν εὖ εἶδη μῖζον
 ἔσσοιτο κακόν,) id est, [non enim hoc majus sequeretur ma-
 lum,] quàm cùm quinquennium prorogabamus, aut cùm,
 ut absentis ratio haberetur, ferebamus ? nisi fortè hæc
 illi tum arma dedimus, ut nunc cum bene parato pugna-
 remus. Dices, Quid tu igitur sensurus es ? Non idem
 quod dicturus. Sentiam enim omnia facienda, nè armis
 decertetur ; dicam idem quod Pompeius, neque id faci-
 am humili animo : sed rursus hoc permagnum Reipub.
 malum est, & quodam modo mihi præter cæteros non
 tectum, me in tantis rebus à Pompeio dissidere. *Vale.*

M. T. C. P. Attico S. ad Attic. 7. 9.

Subitò consilium cepl, ut antequam luceret, exirem,
 nè qui conspectus fieret, aut sermo, lictoribus præ-
 sertim laureatis. De reliquo neque herculè quid agam,
 nec quid acturus sim, scio ; irà sum perturbatus te-
 meritate nostri amentissimi consilii. Tibi verò quid
 suadeam, cujus ipse consilium exspecto ? Cneus noster
 quid consilii ceperit, capiàve, nescio, adhuc in op-
 pidis coarctatus ; & stupent omnes. Si in Italia confi-
 stat, erimus unà : sin ceder, consilii res est adhuc in-
 certi. Nisi ego insanio, stultè omnia & incautè agi
 judico.

judico. Tu quæso crebrò ad me scribe, vel quod in buccam venerit.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 7. 17.

Nihil habeo quod ad te scribam : quinetiam eam epistolam, quam eram elucubratus, ad te non dedi ; erat enim plena spei bonæ, quòd & concionis voluntatem audieram, & illum conditionibus usurum putabam, præsertim suis. Ecce tibi 3. Nonas Februarii manè accepi literas tuas, Philotimi, Furnii, Curionis ad Furnium, quibus irridet L. Cæsaris legationem. Planè oppressi videmur, nec quid consilii capiam scio : nec mehercule de me laboro ; de pueris quid agam non habeo. Capuam tamen proficiscebar hæc scribens, quò faciliùs de Pompeji rebus cognoscerem. *Vale.*

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. lib. 7. 18.

Breviloquentem jam me tempus ipsum facit ; pacem enim desperavi. Bellum nostri nullum administrant. Cave enim putes quicquam esse minoris his Consulibus, quorum ego jussu, spe audiendi aliquid & cognoscendi nostri apparatus, maximo imbri Capuam veni pridie Non. ut eram jussus. Illi autem nondum venerant, sed erant venturi, inanes, imparati. Cneus autem Luceriz dicebatur esse, & adire cohortes Legionum Actianarum non firmissimarum. At illum ruere nunciant, & jam jamque adesse, non ut manum conferat, (quicum enim ?) sed ut fugam intercludat. Ego autem in Italia *ἔνθα ὁρῶμαι* [id est, vel commori] nec te id consulo : sin extrà, quid ago ? Ad manendum hyems, lictores improvidi, & negligentes duces ; ad fugam hortatur amicitia Cnei, causa

bonorum, turpitudine conjungendi cum tyranno : qui quidem incertum est, Phalaris : ne an Pisistratum sit imitatus. Hæc velim explices, & me juves consilio. Etsi te ipsum isthæc jam carere puto : sed tamen, quantum poteris. Ego siquid hæc hodie novi cognosco, scies ; jam enim aderunt Consules ad suas Nonas. Tuas quotidie literas expectabo. Ad has autem, cum poteris, rescribes. Mulieres & Cicerones in Formiano reliqui. *Vale.*

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. lib. 7. 20.

PEdem in Italia video nullum esse, qui non in istius potestate sit. De Pompeio scio nihil ; cumque, nisi in navim se contulerit, exceptum iri puto. O celeritatem incredibilem ! hujus autem nostri — ! Sed non possum sine dolore accusare eum, de quo angor & crucior. Tu eadem non sine causa times ; non quò minus quicquam expediat Cæsari ad diuturnitatem victoriæ & dominationis : sed video quorum arbitrio sit acturus. Rectè fit : censeo cedendum de oppidis his : ego consilii : quod optimum factum videbitur, facies : cum Philorimo loquere, atque adeò Terentiam habebis Idibus. Ego quid agam ? quâ aut terrâ aut mari persequar eum, qui, ubi sit, nescio ? Et si terrâ quidem, qui possum ? mari, quò ? Tradam igitur isti me ? fac posse tutò ; multi enim hortantur : num etiam honestè ? Nullo modo quidem à te petam consilium, ut soleo. Explicari res non potest : sed tamen si quid in mentem venit, velim scribas ; & ipse quid sis aurus. *Vale.*

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 7. 22.

Philorimi literæ me quidem non nimis, sed eos qui in his locis erant admodum delectarunt. *Ecce*

ce postridie Cassii literæ Capuâ à Lucretio familiari ejus, Nigidium à Domitio Capuam venisse; eum dicere Vibullium cum paucis militibus è Piceno currere ad Cneum, confestim sequi Cæsarem, Domitium non habere militum vim. Idem scripsit Consules Capuâ discessisse. Non dubito quin Cneus in fuga sit, modò effugiat. A consilio fugiendi, ut tu censes, absum. *Vale.*

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 7. 23.

Cum dedissem ad te literas tristes, & metuo nè veras, de Lucretii ad Cassium literis Capuâ missis, Cephalio venit à vobis: attulit etiam à te literas hilariores, nec tamen firmas, ut soles. Omnia faciliùs credere possum, quàm quòd scribitis, Pompeium exercitum habere. Nemo huc ità affert, omniâque quæ nolim. Rem miseram! malas causas semper obtinuit: in optima concidit. Quid dicam, nisi illud cum scisse, (neque enim erat difficile) hoc nescisse? erat enim ars difficilis, rectè Remp. regere. Sed jam jamque omnia sciemus & scribemus ad te statim. *Vale.*

M. T. C. Attico S. ad Attic. 8. 7.

UNum etiam restat amico nostro ad omne dedecus, ut Domitio non subveniat. At nemo dubitat, quin subsidio venturus sit: ego non puto. Deseret igitur talem civem, & eos quos unà scis esse, cùm habeat præsertim & ipse cohortes 30? Nisi me omnia fallunt, deseret. Incredibiliter pertimuit: nihil spectat nisi fugam, cui tu (video enim quid sentias) me comitem putas debere esse. Ego verò quem fugiam habeo; quem sequar, non habeo. Quòd enim tu meum consilium laudas, &

memorandum dicis, malle quòd dixerim me cum Pompeio vinci, quàm cum istis vincere: ego verò malo: sed cum illo Pompeio qui tum erat, aut qui mihi esse videbatur. Cum hoc verò, qui antè fugit, quàm scit aut quem fugiat, aut quò, qui nostra tradidit, qui patriam reliquit, Italiam deseruit; si malui, contigit, victus sum. Quòd superest, nec ista videre possum, quæ nunquam timui nè viderem; nec mehercule istum, propter quem mihi non modò meis, sed memetipso carendum est. Ad Philotimum scripsi de viatico, sive à Monera (nemo enim solvit) sive ab Oppiis tuis contubernalibus. Cætera apposita tibi mandabo. Vale.

Cn. Pomp. Procons. M. T. C. Imp. S. ad Attic. 8. 14.

Tuas literas libenter legi. Recognovi enim tuam pristinam virtutem etiam in salute communi. Consul ad eum exercitum quem in Apulia habui venerunt. Magnopere te horror, pro tuo singulari perpetuòque studio in Rempub. ut te ad nos conseras, ut communi consilio Reipub. afficere opem atque auxilium feramus. Censeo viâ Appiâ iter facias, & celeriter Brundisium venias. Cura ut valeas.

Cn. Comp. Procons. L. Dom. S. ad Attic 8. 18.

Miror te ad me nihil scribere, & potius ab aliis quàm à te de Republica certiorē n. e fieri. Nos disiectâ manu pares adversariis esse non possumus: contractis nostris copiis, spero nos & Reipublicæ & communi saluti prodesse. Quamobrem cùm constitisses, ut Vibullius mihi scripserat, ad 5. Id. Febr. Corfinio proficisci cum exercitu, & ad me venire, miror quid causæ fuerit quare consilium mutaris.

târis. Nam illa causa quam mihi Vibullius scribit levis est, te propterea moratum esse, quod audieris Cæsarem Firmo progressum in castrum Truentinum venisse. Quantum enim magis appropinquare adversarius cœperat, eò tibi celerius agendum erat, ut te mecum jungeres prius quam Cæsar aut tuum iter impedire, aut me abs te excludere posset. Quamobrem etiam te rogo & hortor, id quod non destiti superioribus literis à te petere, ut primo quoque die Luceriam advenires, antequam copiar, quas instituit Cæsar contrahere, in unum locum coactæ, nos à nobis distrahant. Sed, si erunt qui te impedianr, ut illas suas servent; æquum est me à te impetrare, ut cohortes quæ ex Piceno & Camerino venerunt, quæ fortunas suas reliquerunt, ad me missum facias. *Vale.*

Cn. Pomp. L. Dom. S. ad Atic. lib. 8. Epist. 20.

Literæ mihi à te redditæ sunt ad 14. Calend. Mart. in quibus scribis, Cæsarem apud Corfinium castra posuisse. Quod putavi, & præmonui, sit, ut nec in præsentia committere tecum prælium velit, & omnibus copiis conductis, te implicet, nè ad me iter expeditum tibi sit, atque istas copias conjungere optimorum civium possis cum his legionibus, de quarum voluntate dubitamus: quò magis etiam tuis literis sum commotus. Neque enim eorum milicum, quos mecum habeo, voluntati satis confido, ut de omnibus fortunis Reipublicæ dimicem: neque etiam qui ex delectibus conscripti sunt à Consulibus convenerunt. Quare da operam, si ullâ ratione etiam nunc efficere potes, ut te explices, & huc quamprimum venias, antequam omnes copiar adversariorum conveniant. Neque enim celeriter ex delectibus huc homines convenire possunt: & si convenirent, quan-

quantum iis committendum sit, quòd inter se non noti sunt, contra veteranas legiones, non te præterit, *Vale.*

M. T. C. T. P. Acilio S. ad Attic. lib. 8. Epist. 21.

Lippitudinis meæ signum tibi sit librarii manus, & eadem causa brevitatis; etsi nunc quidem quod scriberem nihil erat. Omnis expectatio nostra erat in nuntiis Brundusinis. Si nactus hic esset Cneum nostrum, spes dubia pacis: sin ille antè transmisisset, exitiosi belli metus. Sed vidésne in quem hominem inciderit Respublica? quàm acutum? quàm vigilantem? quàm paratum? Si mehercule neminem occiderit, nec cuiquam quicquam ademerit, ab iis qui eum maximè timuerant maximè diligetur. Multùm mecum municipales homines loquuntur, multùm rusticani; nihil prorsus aliud curant, nisi agros, nisi villulas, nisi nummulos suos. Et vide quàm conversa res est: illum, cui antea confidebant, metunt; hunc amant, quem timebant. Id quantis nostris peccatis vitiisque evenerit, non possum sine molestia cogitare. Quæ autem impendere putàram, scripseram ad te, & jam tuas literas expectabam. *Vale.*

C. Caesar M. T. C. S. ad Attic. 9. Epist. 5.

Cum Furnium nostrum tantùm vidissem, neque alloqui, neque audire me commodè potuisset properantem, atque essem in itinere, præmissis jam legionibus; præterire tamen non potui, quin & scriberem ad te, & illum mitterem, gratiasque agerem. Etsi hoc officium & feci sæpe, & sæpius mihi facturus videor: irà de me mereris. Inprimis à te peto, quoniàm confido me celeriter ad urbem venturum, ut ibi te videam, ut
tuo

tuo consilio, gratiâ, dignitate, ope omnium rerum uti possim. Ad propositum revertar; festinationi meæ brevitarique literarum ignosces. Reliqua ex Farnio cognosces. *Vale.*

*C. Caesar C. Oppio & L. Cornelio Balbo S.
ad Atticum 9. 8.*

GAUDEO mehercule vos significare literis quàm valde probetis ea quæ apud Corfinium sunt gesta. Consilio vestro utar libenter, & hoc libentius, quòd meâ sponte facere constitueram, ut quàm lenissimum me præberem; & Pompeium, darem operam, ut reconciliarem. Tentemus hoc modo, si possumus, omnium voluntates recuperare, & diuturnâ victoriâ uti; quoniam reliqui crudelitate odium effugere non potuerunt, neque victoriam diutius tenere, præter unum L. Sullam, quem imitaturus non sum. Hæc nova sit ratio vincendi, ut misericordiâ & liberalitate nos muniamus. Id quemadmodum fieri possit, nonnulla mihi in mentem veniunt, & multa reperiri possunt. De his rebus rogo vos ut cogitationem suscipiatis. Cneum Magium, Pompeii præfectum, deprehendi; scilicet meo instituto usus sum, & eum statim missum feci. Jam duo præfecti fabrûm Pompeii in meam potestatem venerunt, & à me missi sunt. Si volent grati esse, debebunt Pompeium hortari, ut malit mihi esse amicus, quàm iis qui & illi & mihi semper fuerunt inimicissimi; quorum artificii effectum est, ut Respublica in hunc statum perveniret. *Valere.*

M. T. C. Casari S. ad Attic. 9. Epist. 13.

UT legi tuas literas quas ab Farnio nostro acceperam, quibus mecum agebas, ut ad urbem

hem essem, te velle uti consilio & dignitate meâ, minus sum admiratus. De gratia & de ope quid significares, mecum ipse quærebam; spe tamen deducebar ad eam cogitationem, ut te, pro tua admirabili ac singulari sapientia, de otio, de pace, de concordia civium agi velle arbitrarer; & ad eam rationem existimabas satis aptam esse & naturam & personam meam. Quod si ita est, & siqua de Pompeio nostro tuendo, & tibi ac reipublicæ reconciliando, cura te attingit; magis idoneum quam ego sum, ad eam causam profectò reperies neminem; qui & illi semper, & senatui, quamprimum potui, pacis autor fui: nec sumptis armis, belli ullam partem attigi: judicavique te eo bello violari, contra cuius honorem, populi Romani beneficio concessum, inimici atque invidi niterentur. Sed ut eo tempore non modò ipse autor dignitatis tuæ fui, verùm etiam cæteris autor ad te juvandum; sic me nunc Pompeii dignitas vehementer movet: aliquot enim sunt anni, cùm vos duos delegi, quos præcipuè cole-rem, quibus essem, sicut sum, amicissimus. Quamobrem à te peto, vel potiùs precibus omnibus oro & obtestor, ut in tuis maximis curis aliquid impertias temporis huic quoque cogitationi, ut tuo beneficio bonus vir, gratus, pius denique, esse in maximi beneficii memoria possim. Quæ si tantùm ad me ipsum pertinerent, sperarem me à te tamen impetraturum: sed, ut arbitror, & ad tuam fidem, & ad Rempublicam pertinet, me & ad utriusque vestrùm, & ad civium concordiam, per te, quàm accommodatissimum conservari. Ego, cùm antea tibi de Lentulo gratias egissem, cùm ei saluti, qui mihi fuerat, fuisses; tamen ejus lectis literis, quas ad me gratissimo animo de tua liberalitate beneficioque misit, eandem salutem à te accepisse putavi, quam ille: in quem si me intel-
ligis

ligis esse gratum, cura, obsecro, ut etiam in Pompeium
esse possim. *Vale.*

Balbus M. T. Ciceroni Imp. S. D. ad Attic. lib. 9. 16.

CÆsar nobis literas perbreves misit, quarum exem-
plum suscipi: brevitatem epistolæ scire poteris e-
um valde esse distentum, qui tanta de re tam breviter
scripserit. Si quid præterea novi fuerit, statim tibi scri-
bam. Cæsar Oppio Corneliôque S. Ad vii. Id. Mart.
Brundisium veni: ad murum castrum posui. Pompei-
us est Brundisii: misit ad me Cneum Magium de pace:
quæ visa sunt, respondi. Hoc vos statim scire volui. Cum
in spem venero de compositione aliquid me conficere, sta-
tim vos certiores faciam. *Valete.* Quomodo me nunc
putas (mi Cicero) torqueri, postquam rursus in spem
pacis veni, nequa res compositionem eorum impediat?
Namque quod absens facere non possum, opto: quod si
unâ essem, aliquid fortasse proficere possem. Nunc ex-
spectatione crucior. *Vale.*

M. T. C. L. P. Attico S. ad Attic. 10. 2.

EGo cum accepissem tuas literas Nonis April. quas
Cephalio attulerat, essémque Minturnis postridie
mansurus, & inde protinus; sustinui me in Arcano
fratris, ut, dum aliquid certius afferretur, occultio-
re in loco essemus; agerenturque nihilominus, quæ si-
ne nobis agi possunt, **M N E M O N E U T I C A.**
Jam adest, & animus ardet; nec est quicquam, quod &
quâ; sed hæc nostra erit cura & peritorum. Tu tamen
quoad poteris, ut adhuc fecisti, nos consiliis juvabis.
Res sunt inexplicabiles: fortunæ sunt committenda
omnia: sine spe conamur ulla; melius si quid accide-
rit,

rit, mirabimur. Dionysium nolim ad me profectum, de quo ad me Tullia mea scripsit: sed & tempus alienum est, & homini non amico nostra incommoda, tanta praefertim, spectaculo esse nollem: cui te meo nomine inimicum esse nolo. *Vale.*

Cesar Imp. M. T. C. Imp. S. ad Attic. 10. 8.

ET si te nihil temere, nihil imprudenter facturum iudicaram: tamen permotus hominum famam, scribendum ad te existimavi, & pro nostra benevolentia petendum, ne quod progredereis, inclinata jam re, quam integram etiam progrediendum tibi non existimasses. Namque & amicitiae graviores injurias feceris, & tibi minus commode consulueris, si non fortunae obsequutus videberis. Omnia enim secundissima nobis, adversissima illis accidisse videntur: nec causam secutus videris, (eadem enim tum fuit, cum ad eorum consiliis abesse judicasti,) sed meum aliquod factum condemnasse; quo mihi gravius abs te nihil accidere potest: quod ne facias, pro iure nostrae amicitiae a te peto. Postremo, quid viro bono & quieto, & bono civi, magis convenit quam abesse a civilibus controversiis? quod nonnulli cum probarent, periculi causam sequi non potuerunt. Tu, explorato & vitae meae testimonio, & amicitiae iudicio, neque tutius, neque honestius reperies quicquam, quam ab omni contentione abesse. XV. Cal. Maii ex itinere. *Vale.*

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 11. Epist. 18.

DE illius ab Alexandria discessu, nihil adhuc rumoris; contraque opinio, valde esse impeditum. Itaque nec mitto (ut constitueram) Ciceronem: & te rogo, ut me hinc expedias; quodvis enim supplicium

cium levius est hâc permanfione. Hac de re & ad Antonium fcripfi, & ad Balbum, & ad Oppium. Sive enim bellum in Italia futurum eft, five claffibus utetur, hâc ef- fe me minimè convenit : quorum fortaffe utrumque erit, alterum certè. Intellexi omnino ex Oppii fermone, quem tu mihi fcripfiſti, quæ iſtorum via eſſet ; ſed ut eam flocc- tas, te rogo. Nihil omnino jam exſpecto niſi miſerum. Sed hoc perditius, in quonunc ſum, fieri niſi poteſt. Qua- re cum Antonio loquare velim, & cum iſtis, & rem ut po- teris expedias, & mihi quamprimum de omnibus rebus reſcribas. *Vale. 12. Calend. Quint.*

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 11. 19.

Cum tuis dare poſſem literas, non prætermiſi, etſi quod ſcriberem non habebam. Tu ad nos & rari- ſſis ſcribis quàm ſolebas, & brevius. Credo quia nihil ha- bes quod me putes libenter legere aut audire poſſe. Ve- runtamen velim, ſi quid erit, qualecunque erit, ſcribas. Eſt autem unum quod mihi ſit optandum, ſi quid agi de pace poſſit, quod nulla equidem habeo in ſpe. Sed quia tu leviter interdum ſignificas, coges me ſperare quod optandum vix eſt. Philotimus dicitur ſecedere Idibus Sextil. Nihil habeo de eo amplius. Tu velim ad ea mihi reſcribas, quæ ad te antea ſcripſi. Mihi tantum temporis ſatis eſt, dum, ut in peſſimis rebus, aliquid ca- veam, qui nihil unquam cavi. *Vale. 11. Calend. Sextil.*

M. Antonius Conſ. M. T. Ciceroni S. ad Attic. 14. 10.

Occupationibus eſt factum meïs, & ſubitâ tuâ profectione, nè tecum coràm de hac re agerem :
quam

quam ob causam vereor, nè absentia mea levior sit apud te. Quòd si bonitas tua responderit iudicio meo quod semper habui de te, gaudebo. A Cæsare petii, ut Sex-
tum Clodium restitueret: impetravi. Erat mihi in ani-
mo etiam tum sic uti beneficio ejus, si tu concessisses: quò magis laboro, ut tuâ voluntate id per me facere nunc liceat. Quòd si duriorem te ejus miseræ & afflictæ for-
tunæ præbes, non contendam ego adversus te: quan-
quam videor debere tueri commentarium Cæsaris. Sed mehercule si humaniter, & sapienter, & amabiliter in me cogitare vis, facilem te profectò præbebis; & voles P. Clodium in optima spe puerum repositum existimare, non te insectatum esse, cùm potueris, amicos paternos. Patere, obsecro, te pro Republica videri gessisse simulta-
tem cùm patre ejus: non contempseris hanc familiam. Honestius enim & libentius deponimus inimicitias Reipu-
blicæ nomine susceptas, quàm contumaciæ. Me deinde sine ad hanc opinionem jam nunc dirigere puerum, & tenero animo ejus persuadere, non esse tradendas poste-
ris inimicitias. Quanquam tuam fortunam (Cicero) ab omni periculo abesse certum habeo; tamen arbitror malle te quietam senectutem & honorificam potius age-
re, quàm sollicitam. Postremò, meo jure te hoc bene-
ficio rogo, nihil enim non tuâ causâ feci. Quod si non impetro, per me Clodio daturus non sum: ut intelligas, quanti apud me autoritas tua sit, atque eò te placabili-
orem præbeas. *Vale.*

M. T. C. Planc. Prat. def. ad Attic. 16. 16.

I Gnosce mihi, quòd cùm antea accuratissimè de Bu-
thronis ad te scripserim, eadem de te sæpius scribam.
Non mehercule, mi Plance, facio, quòd parùm confi-
dam aut liberalitati tuæ, aut nostræ amicitia: sed cùm
tanta

tantâ res agatur Attici nostri, nunc verò etiam existimatio, ut id quod probavit Cæsar, nobis testibus & obfignatoribus, qui & decretis & responsis Cæsaris interfueramus, videatur obtinere potuisse: præsertim cùm tota potestas ejus rei tua sit, ut ea quæ Consules decreverunt secundùm Cæsaris decreta & responsa, non dicam comprobēs, sed studiosè libentē, quæ comprobēs. Id mihi sic erit gratum, ut nulla res gravior esse possit. Etsi jam sperabam, cùm has literas accepisses, fore, ut ea quæ superioribus literis à te petissemus impetrata essent: tamen non faciam finem rogandi, quoad nobis nunciatum erit te id fecisse, quod magna cum spe exspectamus. Deinde enim confido fore, ut alio genere literarum utamur, tibi quæ pro tuo summo beneficio gratias agamus. Quod si acciderit, velim sic existimes, non tibi tam Atticum, cujus permagna res agitur, quàm me, qui non minùs labore quàm ille, obligatum fore. *Vale.*

M. T. C. Capitoni S. ad Atticum 16. 17.

NON dubito quin mirèrè, atque etiam stomachèrè, quòd tecum de eadem re agam sæpius. Hominis familiarissimi, & mihi omnibus rebus conjunctissimi, permagna res agitur, Attici. Cognovi ego tua studia in amicos, etiam in te amicorum: multùm potes nos apud Plancum juvare. Novi humanitatem tuam; scio quàm sis amicis jucundus: nemo hos in hac causâ plùs juvare potest quàm tu: & res ista est firma, ut debet esse, quam Consules de Concilii sententia decreverunt, cùm & lege & senatûsconsulto cognoscèrent: tamen omnia posita putamus in Planci tui liberalitate; quem quidem arbitramur, cùm officii tui & Reipublicæ causâ decretum Consulûm comprobaturum, tum libenter nostrâ causâ esse facturum.

D

Ad.

Adjuvabis igitur, mi Capito ; quod ut facias, vehementer etiam atque etiam rogo. *Vale.*

Finis Libri Secundi.

LIBER TERTIUS.

Servius Sulpitius M. T. C. S. Fam. lib. 4. Epist. 5:

POSTEAQUAM mihi renunciatum est de obitu Tulliae filiae tuae, sanè quàm, pro eo ac debui, graviter molestèque tuli, communèque eam calamitatem existimaui : qui si isthìc affuissem, neque tibi defuissem, coràmque dolorem tibi declaràssem meum. Etsi genus hoc consolationis miserum atque acerbum est ; propterea quia per quos id fieri debet, propinquos ac familiares, ipsi pari molestià afficiuntur, neque sine lacrymis multis id conari queunt, ut magis ipsi videantur aliorum consolatione indigere, quàm aliis posse suum officium præstare : tamen quæ in præsentia mihi in mentem venerunt, decrevi brevè ad te perscribere ; non quòd ea te fugere existimem ; sed quòd forsitan, dolore impeditus, minùs ea perspicias. Quid est, quòd tantopere te commoveat dolor tuus intestinus ? Cogita, quemadmodum adhuc fortuna nobiscum egerit, ea nobis erepta esse quæ hominibus non minùs quàm liberi chara esse debent ; patriam, honestatem, dignitatem, honores omnes. Hoc uno incommodo addito, quid ad dolorem adjungi poruit ? aut qui non in illis rebus exercitatus animus callere jam debet, atque omnia minoris æstimare ? An illius vicem (credo) doles, quoties in eam cogitationem necesse est ut tu veneris,

neris, & nos sæpe incidimus, hisce temporibus non pessimè cum iis esse actum, quibus sine dolore licitum est mortem cum vita commutare? Quid autem fuit, quod illam hoc tempore ad vivendum magnopere invitare posset? quæ res? quæ spes? quod animi solacium? Ut cum aliquo adolescente primario conjuncta ætatem ageret? Licitum est tibi (credo) pro tua dignitate, ex hac juventute generum deligere, cujus fidei liberos tuos te tutò committere putares. An, ut ea liberos ex sese pareret, quos cum florentes viderit, lætaretur? qui rem à parente traditam per se tenere possent; honores ordinatim in Republica petituri essent; in amicorum negotiis liberalitate suâ uterentur? Quid horum fuit, quod non prius quàm datum est ademptum sit? At verò, malum est liberos amittere. Malum; nisi hoc pejus sit, hæc sufferre & perpeti. Quæ res mihi non mediocrem consolationem attulit, volo tibi commemorare, si fortè eadem res tibi minuere dolorem posset. Ex Asia rediens, cum ab Ægina Megaram versùs navigarem, coëpi regiones circumcirca prospicere. Post me erat Ægina; ante Megara; dextrâ Piræus, sinistrâ Corinthus; quæ oppida quodam tempore florentissima fuerunt, nunc prostrata & diruta ante oculos jacent. Coëpi egomet mecum sic cogitare, Hem, nos homunculi indignamur, si quis nostrum interiit, aut occisus est, quorum vita brevior esse debet, cum uno loco tot oppidorum cadavera projecta jacent? Vísne tu te (Servi) cohibere, & meminisse hominem te esse natum? Crede mihi, cogitatione eâ non mediocriter sum confirmatus. Hocidem, si tibi videtur, fac ante oculos tibi proponas. Modò uno tempore tot viri clarissimi interierunt, de Imperio præterea tanta diminutio facta est, omnes provincæ conquassatæ sunt; in unius mulierculæ animula si jactura facta sit, tantopere commoveris? quæ si hoc

tempore non suum diem obiisset, paucis pòst annis tamen ei moriendum fuit; quoniam homo nata fuerat. Etiam tu ab hisce rebus animum ac cogitationem tuam avoca, atque ea potiùs reminiscere quæ digna tuâ personâ sunt: Illam quamdiu ei opus fuerat vixisse; unâ cum Republica fuisse; te patrem suum, Prætorem, Consulem, Augurem vidisse; adolescentibus primariis nuptam fuisse; omnibus bonis propè perfunctam esse; cùm Respublica occiderit, vitâ excessisse. Quid est quod tu aut illa cum fortuna hoc nomine queri possitis? Denique, noli te oblivisci Ciceronem esse, & cum qui aliis consueveris præcipere, & dare consilium: nec imitare malos medicos, qui in alienis morbis profitentur se tenere medicinæ scientiam, ipsi se curare non possunt; sed potiùs, quæ aliis tutò præcipere soles, ea tute tibi subijce, atque apud animum propone. Nullus dolor est, quem non longinquitas temporis minuat atque molliat. Hoc te exspectare tempus, tibi turpe est, ac non ei rei sapientiâ tuâ occurrere. Quòd si quis etiam inferis sensus est, qui illius amor in te fuit, pietâque in omnes suos, hoc certè illa te facere non vult. Da hoc illi mortuæ; da cæteris amicis ac familiaribus, qui tuo dolore mœrent; da patriæ, ut, si qua in re opus sit operâ & consilio tuo, uti possit. Denique, quoniam in eam fortunam devenimus, ut etiam huic rei nobis serviendum sit; noli committere, ut quisquam te putet non tam filiam quàm Reipub. tempora & aliorum victoriam lugere. Plura me ad te de hac re scribere pudet, nè videar prudentiæ tuæ dffidere. Quare, si hoc unum proposuero, finem faciam scribendi. Vidimus aliquoties secundam pulcherrimè te ferre fortunam, magnâmq; ex ea re te laudem adipisci: fac aliquando intelligamus, adversam quoque te æquè ferre posse; neque id majus

ius quàm debeat tibi onus videri, nè ex omnibus virtutibus hæc una tibi videatur deesse. Quod ad me attinet, cum te tranquilliore animo esse cognovero, de iis rebus quæ hic geruntur, quemadmodumque se provincia habeat, certiore faciam.

M. Cicero S. D. Serv. Sulp. Fam. Epist. 4. 5.

EGO vero (Servi) vellem, ut scribis, in meo gravissimo casu affuisses. Quantum enim præsens me adjuvare potueris, & consolando, & propè æquè dolendo, facile ex eo intelligo, quod literis tuis lectis aliquantulum acquievi. Nam & ea scripsisti quæ levare luctum possent, & in me consolando non mediocrem ipse animi dolorem adhibuisti. Servius tamen tuus omnibus officiis, quæ illi tempori tribui potuerunt, declaravit, & quanti ipse me faceret, & quàm suum talem erga me animum tibi gratum putaret fore : cujus officia jucundiora scilicet sæpe mihi fuerint, nunquam tamen gratiora. Me autem non oratio tua solum, & societas penè ægritudinis, sed etiam autoritas consolatur. Turpe enim esse existimo, me non irà ferre casum meum, ut tu tali sapientiâ præditus ferendum putas. Sed opprimor interdum, & vix resisto dolori, quod ea me solatia deficiunt quæ cæteris, quorum mihi exempla propono, simili in fortuna non defuerunt. Nam & Q. Maximus, qui filium consularem, clarum virum, & magnis rebus gestis, amisit, & L. Paulus, qui duos septem diebus, & vester Gallus, & M. Cato, qui summo ingenio, summâ virtute filium perdidit, iis temporibus fuerunt, ut eos tum ipsorum dignitas consolaretur ea quam ex Repub. consequerentur : mihi autem, amissis ornamentis iis quæ ipse commemoras, quæque

eram maximis laboribus adeptus, unum manebat illud solarium, quod ereptum est. Non amicorum negotiis, non Reipub. procuracione impediabantur cogitationes meæ: nihil in foro agere licebat: aspicere curiam non poteram: existimabam, id quod erat, omnes me & industriæ meæ fructus & fortunæ perdidisse. Sed cùm cogitarem, hæc mihi tecum & cum quibusdam esse communia, & cùm frangerem jam ipse n.e, cogerémque illa ferre toleranter, habebam quò confugerem, ubi conquirerem, cujus in sermone & suavitate omnes curas dolorésque deponerem. Nunc autem hoc tam gravi vulnere, etiam illa, quæ consensuisse videbantur, recrudescunt. Non enim, ut tum me à Republica mœstum domus excipiebat, quæ levaret; sic nunc domo mœrens ad Rempublicam confugere possum, ut in ejus bonis acquiescam. Itaque & domo absum, & foro; quòd nec cum dolorem quem à Republica capio domus jam consolari potest, nec domesticum Respub. Quò magis te exspecto, téque videre quamprimùm cupio. Major mihi levatio afferri nulla potest, quàm conjunctio consuetudinis sermonúmque nostrorum: quanquam sperabam tuum adventum (sic enim audiebam) appropinquare. Ego autem cùm multis de causis te exopto quamprimùm videre, tum etiam ut antè commentemur inter nos quâ ratione nobis traducendum sit hoc tempus, quòd est totum ad unius voluntatem accommodandum, & prudentis & liberalis, & (ut perspexisse mihi videor) nec à me alieni, & tibi amicissimi. Quòd cùm irà sit, magnæ tamen est deliberationis, quæ ratio sit ineunda nobis, non agendi aliquid, sed illius concessu & beneficio quiescendi. *Va'e.*

*M. T. C. S. D. L. Luceio Q. Fil. Fam. lib. 5.
Epist. 12.*

COram me tecum eadem hæc agere sæpe conantem deterruit pudor quidam penè subrusticus, quæ nunc expromam absens audacius. Epistola enim non erubescit. Ardeo cupiditate incredibili, neque (ut ego arbitror) reprehendendâ, nomen ut nostrum scriptis illustretur & celebretur tuis : quod etsi mihi sæpe ostendis te esse facturum, tamen ignoscas velim huic festinationi meæ. Genus enim scriptorum tuorum etsi erat semper à me vehementer expectatum, tamen vicit opinionem meam, meque ita vel cepit, vel incendit, ut cuperem quàm celerrimè res nostras monumentis commendari tuis. Non enim me solum commemoratio posteritatis ad spem quandam immortalitatis rapit, sed etiam illa cupiditas ut vel autoritate testimonii tui, vel indicio benevolentiae, vel suavitate ingenii, vivi perfruamur. Neque tamen, hæc cum scribebam, eram nescius, quantis oneribus premerere susceptarum rerum, & jam institutarum : sed quia videbam Italici belli & civilis historiam jam penè à te esse perfectam, (dixeras autem mihi, te reliquas res ordiri,) deesse mihi nolui, quin te admonerem, ut cogitares, conjunctène malles cum cæteris rebus nostra contexere; an, ut multi Græci fecerunt, Callisthenes Troicum bellum, Timæus Pyrrhi, Polybius Numantinum, (qui omnes à perpetuis suis historiis ea quæ dixi bella separaverunt,) tu quoque ita civilem conjurationem ab hostilibus externisque bellis sejungeres. Equidem ad nostram laudem non multum video interesse : sed ad properationem meam quiddam

interest, non te exspectare dum ad locum venias, at statim causam illam totam & tempus arripere. Et simul si uno in argumento, unâque in persona, mens tua tota versabitur, cerno jam animo, quânto omnia uberiora atque ornatioa futura sint. Neque tamen ignoro quâm impudenter faciam, qui primùm tibi tantum oneris imponam, (potest enim mihi denegare occupatio tua,) deinde etiam, ut ornes me postulem. Quid si illa tibi non tantopere videntur ornanda? Sed tamen, qui semel verecundiæ fines transferit, eum bene & graviter oportet esse impudentem. Itaque te planè etiam atque etiam rogo, ut & ornes ea vehementiùs etiam quâm fortasse sentis, & in eo leges historiæ negligas: gratiâque illam, de qua suavissimè quoddam in proœmio scripsisti, à qua te affici non magis potuisse demonstras, quâm Herculem Xenophontium illum à voluptate; ea si me tibi vehementiùs commendabit, nè aspernèrè: amorique nostro plusculum etiam quâm concedit veritas largiârè. Quòd si te adducemus ut hoc suscipias; erit (ut mihi persuadeo) materies digna facultate & copiâ tuâ. A principio enim conjurationis usque ad reditum nostrum, videtur mihi modicum quoddam corpus confici posse. In quo, & illâ poteris uti civilium commutationum scientiâ, vel in explicandis causis rerum novarum, vel in remediis incommodorum: cùm & reprehendes ea quæ vituperanda duces; & quæ placebunt, exponendis rationibus comprobabis: &, si liberiùs, ut consuevisti, agendum putabis, multorum in nos perfidiam, insidias, proditionem norabis. Multam etiam casus nostri tibi varietatem in scribendo suppeditabunt; plenam cujusdam voluptatis, quæ vehementer animos

mos hominum in legendo scripto retinere possit. Nihil est enim aptius ad delectationem Lectoris, quàm temporum varietates, fortunæque vicissitudines: quæ etsi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt jucundæ. Habet enim præteriti doloris secura recordatio delectationem; cæteris verò, nullâ persunctis propriâ molestiâ, casus alienos sine ullo dolore intuentibus, etiam ipsa misericordia est jucunda. Quem enim nostrum ille moriens apud Mantineam Epaminondas, non cum quadam miseratione delectat? qui tum denique sibi avelli jubet spiculum, posteaquam ei percontanti dictum est, Clypeum esse salvum: ut etiam in vulneris dolore a quo animo cum laude moreretur. Cujus studium in legendo non erectum Themistoclis fugâ reditumque retinetur? Etenim ordo ipse annalium mediocriter nos retinet, quasi enumeratione fastorum. At viri sæpe excellentis ancipites varique casus habent admirationem, expectationem, lætitiâ, molestiam, spem, timorem: si verò exitu notabili concludantur, expletur animus jucundissimæ lectionis voluptate. Quid mihi acciderit optatius, si in hac sententia fueris, ut à continentibus tuis scriptis, in quibus perpetuam rerum gestarum historiam complecteris, secernas hanc quasi fabulam rerum eventorumque nostrorum? Habet enim varios actus, multasque actiones & consiliorum & temporum. Ac non vereor nè assentatiunculâ quadam aucupari tuam gratiam videar, cum hoc demonstrarem, me à te potissimum ornari celebrarique velle. Neque enim tu is es qui, quis sis, nescias; & qui non eos magis qui te non admirentur, invidos, quàm eos qui laudent assentatores, arbitrâre. Neque autem ego sum ita demens, ut me sempiternæ gloriæ per

per eum commendari velim, qui non ipse quoque in me commendando propriam ingenii gloriam consequatur. Neque enim Alexander ille, gratiæ causâ, ab Apelle potissimum pingi, & à Lyfippo fingi volebat; sed quòd illorum artem cùm ipsis, tum etiam sibi, gloriæ fore putabat. Atque illi artifices, corporis simulacra ignotis nota faciebant; quæ vel si nulla sint, nihilo sunt tamen obscuriores clari viri. Nec minus enim est Spartiæ Agésilæus ille perhibendus, qui neque pictam, neque fictam imaginem suam passus est esse, quàm qui in eo genere laborârunt: unus enim Xenophontis libellus in eo rege laudando faciliè omnes imagines hominum statuâsque superavit. Atque hoc præstantius mihi fuerit, & ad lætitiâ animi, & ad memoriæ dignitatem, si in tua scripta pervenero, quàm si in cæterorum. Quòd non ingenium mihi solum suppeditatum fuerit tuum, sicut Timoleonti à Timæo, aut ab Herodoto Themistocli; sed etiam auctoritas clarissimi & spectatissimi viri, & in Reipub. maximis gravissimisque causis cogniti atque inprimis probati: ut mihi non solum præconium, quod, cùm in Sigæum venisset, Alexander ab Homero Achilli tributum esse dixit; sed etiam grave testimonium impertitum clari hominis magnique videatur. Placet enim Hector ille mihi Nevianus, qui non tantum laudari se lætatur, sed addit etiam, à laudato viro. Quod si à te non impetro, hoc est, si qua te res impedierit, (neque enim fas esse arbitror, quicquam me rogantem abs te non impetrare,) cogar fortasse facere quod nonnulli sæpe reprehendunt: scribam ipse de me, multorum tamen exemplo, & clarorum virorum. Sed quod te non fugit, hæc sunt in hoc genere vitia: & verecundiùs ipsi de sese scribant necesse est, si quid est laudandum; & prætereant, si quid forte reprehendendum est. Accedit etiam, ut minor sit fides, minor

autoritas ; multi denique reprehendant, & dicant, vecundiores esse præcones ludorum gymnycorum ; qui cum cæteris coronas imposuerint victoribus, eorūque nomina magnā voce pronunciauerint, cum ipsi antequam ludorum missionem coronā donentur, alium præconem adhibeant, nè suā voce ipsi se victores esse prædicent. Hæc nos virare cupimus ; &, si recipis causam nostram, vitabimus : idque ut facias, rogamus. Ac nē sortē mirere, cur, cum mihi sæpe ostenderis te accuratissimè nostrorum temporum consilia atque eventus literis mandaturum, à te id nunc tantopere & tam multis verbis petamus ; illa nos cupiditas incendit, de qua initio scripsi, festinationis, quòd alacres animo sumus, ut & cæteri, viventibus nobis, ex libris tuis nos cognoscant, & nosmet ipsi vivi gloriolā nostrā perfruamur. His de rebus quid acturus sis, si tibi non est molestum, rescribas mihi velim. Si enim suscipis causam, conficiam commentarios rerum omnium ; sin autem differs me in tempus aliud, coram tecum loquar. Tu interea non cessabis ; & ea quæ habes instituta perpolies, nōsque diliges. *Vale.*

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 8. 3.

MAXIMIS & miserrimis rebus perturbatus, cum coram tecum mihi potestas deliberandi non esset, uti tamen tuo consilio volui. Deliberatio autem omnis hæc est, si Pompeius Italiā cedat, (quod eum facturum esse suspicor,) quid mihi agendum putes ; &, quò facilius consilium dare possis, quid in utramque partem mihi in mentem veniat, explicabo brevi. Cum merita Pompeii summa erga salutem meam, familiaritasque quæ mihi cum eo est, tum ipsa Reipub. causa, me adducit, ut mihi vel consilium meum cum illius consilio, vel fortuna conjungenda esse videatur. Accedit illud

illud, si maneo, & illum comitatum optimorum & clarissimorum civium desero, cadendum est in unius potestatem; qui etsi multis rebus significat se nobis esse amicum, &, ut esset, à me est, (tute scis) propter suspicionem hujus impendentis tempestatis, multò antè provisum: tamen utrumque considerandum est, & quanta ei fides sit habenda; &, si maximè exploratum sit, eum nobis amicum fore, siue viri fortis & boni civis, esse in ea urbe, in qua, cùm summis honoribus imperiisque usus sit, res maximas gesserit, sacerdotio sit amplissimo praeditus, non futurus sit sui juris, subeundumque periculum sit cum aliquo fortè dedecore, si quando Pompeius Rempub. recuperaverit. In hac parte hæc sunt: vide nunc quæ sint in altera. Nihil actum est à Pompeio nostro sapienter, nihil fortiter, addo etiam nihil nisi contra consilium autoritatèmque meam. Omitto illa vetera; quòd istum in Rempub. ille aluit, auxit, armavit; ille legibus per vim, & contra auspicia, ferendis autor; ille Galliarum ultioris adjunctor; ille gener; ille in adoptando P. Clodio augur; ille restituendi mei, quàm retinendi, studiosior; ille provinciæ propagator; ille absentis in omnibus adjutor. Idem etiam tertio consulatu, postquam esse defensor Reipub. cœpit, contendit, ut decem Tr. Pl. ferrent, ut absentis ratio haberetur: quod idem ipse sanxit lege quadam suâ, Marcòque Marcello Consuli finienti provincias Gallicas Calend. Martii restitit. Sed ut hæc omittam; quid scilicet, quid perturbatius hoc ab urbe discessu, siue potius turpissimâ fugâ? quæ conditio non accipienda fuit potius, quàm relinquenda patria? Malæ conditiones erant, fateor: sed numquid hoc pejus? At recuperabit Rempublicam. Quando? aut quid ad eam spem est parati? Non ager

ager Picenus amissus? non patefactum iter ad urbem? non pecunia omnis, & publica & privata, adversario tradita? Denique, nulla causa, nullæ vires, nulla sedes quò concurrant qui Rempub. defensam velint. Apulia delecta est, inanissima pars Italix, & ab imperu hujus belli remotissima; fuga & maritima opportunitas visa quæri desperatione. Invitè cepi Capuam: non quòd munus illud defugerim, sed in ea causa, in qua nullus esset ordinum, nullus apertus privatorum dolor; bonorum autem est aliquis, sed hebes, ut solet, & ut ipse sensissem; multitudo & infimus quisque propensus in alteram partem; multi mutationis rerum cupidi. Dixi ipsi, me nihil suscepturum sine presidio, & sine pecuniis. Itaque habui nihil omnino negotii, quòd ab initio vidi, nihil quæri præter fugam. Eum si nunc sequar, quonam? cum illo? non: ad quem cùm essem profecturus, cognovi in his locis esse Cæsarem, ut tutò Luceriam advenire non possem. Infero maii nobis, incerto cursu, hyeme maximâ, navigandum est. Agè jam, cum fratre, an sine? cum filio? an quo modo? In utraque enim res summa difficultas erit, summus animi dolor. Qui autem imperus illius erit in nos absentes, fortunâque nostras? Acrior quàm in cæterorum, quòd putabit fortasse in nobis violandis aliquid se habere populare. Agè jam, has compedes, fasces (inquam) hos laureatos efferre ex Italia, quàm molestum est? Qui autem locus erit nobis tutus, ut jam placatis utamur fluctibus, antequàm ad illum venerimus? Quà autem, aut quò, nihil scimus. At si restitero, & fuerit nobis in hac parte locus; idem fecero quod in Cinnæ dominatione Philippus, quod L. Flaccus, quod Quintus Marius, quoquo modo ea res huic quidem cecidit; qui
tamen

tamen irā dicere solebat, se id fore videre quod factum est; sed hoc malle, quā armatum ad patriæ moenia accedere. Aliter Thrasybulus, & fortasse melius. Sed est certa quædam illa Mutii ratio atque sententia; est illa etiam Philippi; &, cū sit necesse, servire tempori, & non amittere tempus, cū sit datum. Sed in hoc ipso habent tamen iidem fasces molestiam. Sit enim nobis amicus, quod incertum est; sed sit, deferet triumphum: Non acciperene periculosum sit, an accipere non invidiosum ad bonos? Q rem (inquis) difficilem, & inexplicabilem! Atqui explicanda est. Quī enim fieri potest? At nē me existimes ad monendum esse propensioem, quōd plura in ea parte verba fecerim: potest fieri, quod sit in multis quæstionibus, ut res verbosior hæc fuerit, illa verior. Quamobrem, ut maxima de te æquo animo deliberanti, irā mihi des consilium velim. Navis & in Cætera est parata nobis, & Brundusii. Sed ecce nuntii, scribente me hæc ipsa nocte in Caleno; ecce literæ, Cæsarem ad Corfinium; Domitium Corfinii cum firmo exercitu, & pugnare cupiente. Non puto etiam hoc Cneum nostrum commissurum, ut Domitium relinquat, etsi Brundisium Scipionem cum cohortibus duabus præmiserat; legionem à Fausto conscriptam, in Siciliam tibi placere à Consule duci, scripserat ad Consules. Sed turpe Domitium erit desecere, implorantem eius auxilium. Est quædam spes, mihi quidem non magna, sed in his locis firma, Afranium in Pyrenæo cum Trebonio pugnasse, pulsum Trebonium, etiam Fabium suum transisse cum cohortibus; summa autem, Afranium cum magnis copiis adventare. Id si est, in Italia fortasse manebitur. Ego autem, cū esset incertum ites Cæsaris, quōd vel ad Capuam, vel ad Luceriam iturus putabatur, Leptam ad Pompeium misi, & literas: ipse, nē

nè quò inciderem, reverti Formias. Hæc te scire volui, scripsique sedatiore animo quàm proximè scripseram, nullum meum iudicium interponens, sed exquirens tuum. Vale.

M. T. C. Dolabella Cons. S. ad Attic. 14. 15.

ET si contentus eram (mi Dolabella) tuâ gloriâ, satisfisque ex ea magnam lætitiâ voluptatē que capiebam; tamen non possum non fateri, cumulari me maximo gaudio, quòd vulgò hominum opinio socium me adscribat tuis laudibus. Neminem conveni (conveni autem quotidie plurimos: sunt enim permulti optimi viri, qui valetudinis causâ in hæc loca veniunt: præterea & municipes frequentes necessarii mei,) quin omnes, cum te summis laudibus ad cælum extulerint, mihi continuò maximas gratias agant. Negant enim se dubitare, quin tu, meis præceptis & consiliis obtemperans, præstantissimum te civem, & singularem Cons. præbeas. Quibus ego, (quanquam ego verissimò possim respondere, te, quæ facias, tuo iudicio & tuâ sponte facere, nec cuiusquam egere consilio, tamen) neque planè assentior, nè imminuam tuam laudem, si omnis à meis consiliis profecta videatur; neque valde nego: sum enim avidior, etiam quàm satiss est, gloriæ. Et tamen non alienum est à dignitate tua, quod ipsi Agamemnoni regum Regi fuit honestum, habere aliquem in consiliis capiendis Nestorem: mihi verò gloriosum, te juvenem Cons. florere laudibus, quasi alumnum disciplinæ meæ. L. quidem Cæsar, cum ad eum ægrotum Neapolim venissem, quanquam erat oppressus totius corporis doloribus, tamen, antequam me planè salutavit, O mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cum tantum vales apud Dolabellam, quantum si ego apud sororis

fororis filium ^{me} valerem, jam salvi esse possemus. Dolabellæ verò tuæ & gratulor, & gratias ago; quem quidem, post te Consulem, solum possem verè Consulem dicere. Dein multa de facto, ac de re gesta: tum, nihil magnificentius, nihil præclarius actum unquam, nihil Reipublicæ salutaris; atque hæc una vox omnium est. A te aurem peto, ut me hanc quasi falsam hæreditatem alienæ gloriæ sinas cernere, meque aliqua ex parte in societatem tuarum laudum venire patiari. Quanquam, mi Dolabella, (hæc enim jocus sum,) libentiùs omnes meas, si modò sint aliquæ meæ, laudes ad te transfuderim, quàm aliquam partem exhausserim ex tuis. Nam, cùm te semper tantum dilexerim, quantum tu intelligere potuisti; tum his tuis factis sic incensus sum, ut nihil unquam in amore fuerit ardentius: nihil est enim (mihi credè) virtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Semper amavi (ut scis) M. Brutum, propter ejus summum ingenium, suavissimos mores, singularem probitatem atque constantiam: tamen Idibus Martiis tantum accessit ad amorem, ut mirarer locum fuisse augendi in eo, quod mihi jampridem cumulaturn etiam videbatur. Quis erat qui putaret, ad eum amorem quem erga te habebam, posse aliquid accedere? Tantum accessit, ut mihi nunc denique amare videar, antea dilexisse. Quare, quid est quòd ego te hortor ut dignitati & gloriæ servias? Proponam tibi claros viros, quod facere solent qui hortantur? Neminem habeo clariorem quàm teipsum: te imitere oportet, tecum ipse certes: nec licet quidem tibi jam, tantis rebus gestis, non tui similem esse. Quod cùm ita sit, horratio non est necessaria, gratulatione magis utendum est. Contigit enim tibi, quod haud scio an nemini, ut summa severitas animadversionis non modò non invidiosa,

diosa, sed etiam popularis esset, & cum bonis omnibus, tum infimo cuique gratissima. Hoc si tibi fortunâ quadam contigisset, gratularer felicitati tuæ: sed contigit magnitudine tum animi, tum etiam ingenii, atque consilii. Legi enim concionem tuam: nihil illâ sapientius; ita pederentim tum accessus à te ad causam facti, tum recessus, ut res ipsa maturitatem tibi animadverrendi omnium consensu daret. Liberasti igitur & urbem periculo, & civitatem metu. Neque solum ad tempus maximam utilitatem attulisti; sed etiam ad exemplum. Quo facto intelligere debes, in te positam esse Remp. tibi que non modò tuendos, sed etiam ornandos illos viros, à quibus initium libertatis profectum est. Sed his de rebus coram plura propediectum, ut spero. Tu, quoniam Rempub. nosque conservas, fac ut diligentissimè teipsum, mi Dolabella, custodias. *Vale.*

M. T. C. Bruto S. ad Brutum Epist. 3.

Nostræ res meliori loco videbantur : scripta enim ad te, certò scio, quæ gesta sunt. Quales tibi sæpe scripsi, Consules tales exstiterunt. Cæsaris verò pueri mirifica indoles virtutis. Utinam tam facilè eum florentem & honoribus & gratiâ regere ac tenere possimus, quàm facilè adhuc tenuimus. Est omnino illud difficilior ; sed tamen non diffidimus. Persuasum est enim adolescenti, & maxime per me, ejus operâ nos esse salvos. Et certè, nisi is Antonium ab urbe avertisset, periissent omnia. Triduo verò aut quatrigno ante hanc rem pulcherrimam, timore quodam perculsa civitas tota ad se cum conjugibus & liberis effundebat : eadem recreata ad 12. Calen. Maias te huc venire, quàm se ad te ire, malebat. Quo quidem die magnorum laborum meorum multarumque vigiliarum fructum cepi maximum, si modò est aliquis fructus ex solida verâque gloria. Nam tantæ multitudinis, quantam capit urbs nostra, concursus est ad me factus ; ab ea tum usque in Capitolium deductus, maximo clamore atque plausu in rostris collocatus sum. Nihil est in me inane, neque enim esse debet. Sed tamen omnium ordinum consensus, gratiarum actio, congratulatioque me commovet ; propterea quòd, popularem me esse in populi salute, præclarum est. Sed hæc te magis ab aliis audire. Me velim de tuis rebus consiliisque facias diligentissimè certior : Illudque confideres, nè tua liberalitas dissolutior videatur. Sic sentit Senatus, sic populus Romanus, nullos unquam hostes digniores omni supplicio fuisse, quàm eos cives qui hoc bello contra patriam arma ceperunt : quos quidem ego omnibus sententiis ulciscor & persequor, omnibus bonis approbantibus.

Tu

Tu quid de hac re sentis, tui iudicii est; ego sic sentio, trium fratrum unam & eandem esse causam. Consules duos, bonos quidem, sed duntaxat bonos, atroxissimos. Hircius quidem in ipsa victoria occidit, cum paucis diebus magno periculo ante viceret. Nam Paula sugerat vulneribus acceptis, quæ ferre non potuit. Reliquas hostium Brutus persequitur, & Cæsar. Hostes autem omnes iudicati, qui M. Antonii sectam secuti sunt. Itaque id Senatusconsultum plerique interpretantur etiam ad eos, siue captivos, siue dediticios, pertinere. Equidem nihil dixerui durius, cum nominatim de C. Antonio decernerem, quod ita statueram, e re cognoscere causam ejus Senatui oportere. 10. Cæ. lend. Maris.

M. Brutus M. T. C. S. D. ad Br. Epist. 4.

Quantâ sim lætitiâ affectus, cognitis rebus Bruti nostri & Consulû, facilius est tibi existimare quàm mihi scribere. Cùm alia laudo, & gaudeo accidisse; tum quòd Bruti eruptio non solum ipsi salutaris fuit, sed etiam maximo ad victoriam adjumento. Quòd scribis, trium Antoniorum unam atque eandem causam esse; quid ego sentiam, mei iudicii esse: statuo nihil, nisi hoc, Senatû aut populi Romani iudicium esse de iis civibus qui pugnantes non interierint. At hoc ipsum, inquires, iniquè facis, qui hostilis animi in Rempub. homines cives appelles: imò iustissimè; quod enim nondum Senatus censuit, nec populus Romanus iussit, id arroganter non præjudico, neque revoco ad arbitrium meum. Illud quidem non muto, quòd ei quem me occidere res non coegit, neque crudeliter quidquam eripui, neque dissolutè quidquam remisi, habuìque in mea potestate, quoad bellum fuit. Multò quidem honestius iudico, magisque quod concedere possit Respub. miserorum fortunam non insectari, quàm infinita tribuere potentibus, quæ cupiditatem & arrogantiam incendere possint. Qua in re (Cicero, vir optime, ac fortissime, mihi que meritò, & meo nomine, & Reipub. charissime,) nimis credere videris spei tuæ; statimque, ut quisque aliquid rectò fecerit, omnia dare ac permittere: quasi non liceat traduci ad mala consilia corruptum largitionibus animum. Quæ tua est humanitas, æquo animo te moneri patieris, præsertim de communi salute: facies tamen quod tibi visum fuerit: etiam ego, cùm me docueris. Nunc, (Cicero) nunc agendum est, nè frustra oppressum esse Antonium gavisi simus, neu semper primi cujusque mali causa excidendi, causa sit cur aliud

re-

renascatur illo pejus. Nihil jam neque opinantibus aut patientibus nobis adversi evenire potest, in quo non cum omnium culpa, tum præcipue tua futura sit; cuius tantam auctoritatem Senatus ac populus Romanus non solum esse patitur, sed etiam cupit, quanta maxima in libera civitate unius esse potest: quam tu non solum bene sentiendo, sed etiam prudenter, tueri debes. Prudentia porro, quæ tibi superest, nulla abs te desideratur, nisi modus in tribuendis honoribus. Alia omnia sic abunde adsunt, ut cum quolibet antiquorum comparari possint tuæ virtutes. Unum hoc, grato animo liberalique profectum, cautiorem ac moderatiorem liberalitatem desiderat. Nihil enim Senatus cuiquam dare debet quod malè cogitantibus exemplo aut præsidio sit. Itaque timo de consulatu, nè Cæsar tuus altiùs se ascendisse putet decretis tuis, quàm inde, si Consul factus sit, descensurum. Quod si Antonius ab alio relictum regni instrumentum occasionem regnandi habuit; quonam animo fore putas, si quis autore non tyranno interfecto, sed ipso Senatu, putat se imperia quælibet concupiscere posse? Quare tum & facilitatem & providentiam laudabo tuam, cum exploratum habere coepero, Cæsarem honoribus, quos acceperit, extraordinariis fore contentum. Alienz igitur, inquit, culpæ me reum faciet & prorsus alienz, si provideri potuit nè existeret: quàm utinam inspectare possis timorem de illo meum? His literis scriptis, te Consulem factum audivimus. Tum verò incipiam proponere mihi Bemp. justam, & iam suis nixentem viribus, si isthuc videro. Filius valet, & in Macedoniam cum equitatu præmissus est. Idib. Maiis, ex castris

& mulum Brundusii tibi reliqui. Romæ vereor nè ad
Calend. Januar. magni tumultus sint. Nos agemus om-
nia modicè. Reliquum est, ut te hoc rogem, & à te
petam, nè temere naviges. Solent nautæ festinare quæ-
stus sui causâ. Cautus sis, mi Tyro. Mare magnum
& difficile tibi restat. Si poteris, cum Mescinio, (cautè
is solet navigare;) firminus, cum honesto aliquo homine,
cujus autoritate navicularius moveatur. In hoc om-
nem diligentiam si adhibueris, téque nobis incolumem
præstiteris, omnia à te habebō. Etiam atque etiam,
noster Tyro, vale. De medico Curio, Lysoni de te scrip-
si diligentissimè. *Vale, & salve.*

Libri Tertii Finis.

*****:*****
 *****:*****

LIBER QUARTUS.

*M. T. C. Servio Sulpitio S. P. D. Fam. lib. 13.
 Epist. 17.*

Marcus Curius, qui Patris negotiatur, multis & magnis de causis à me diligitur. Nam & amicitia pervetus mihi cum eo est, ut primum in forum veni, instituta; & Patris cum aliquoties antea, tum proximè hoc miserrimo bello, domus ejus tota mihi patuit; quâ, si opus fuisset, tamen essem usus quàm meâ. Maximum autem mihi vinculum cum eo est, quasi sanctioris cujusdam necessitudinis, quod est Artici nostri familiarissimus, eumque unum præter ceteros observat ac diligit. Quem si tu jam fortè cognovisti, puto me hoc, quod facio, facere seriùs. Eâ enim est humanitate & observantiâ, ut eum tibi jam ipsum per se commendatum putem. Quod tamen si ita est, magnopere à te quæso, ut ad eam voluntatem, si quàm in illum ante has meas literas contulisti, quàm maximus postea commendatione nostrâ cumulus accedat. Sin autem propter verecundiam suam minùs se tibi obtulit, aut cum nondum satis habes cognitum, aut quæ causa est cur majoris commendationis indigeat, sic tibi eum commendo, ut neque majore studio quenquam, neque justioribus de causis, commendare possim. Faciamque id quod debent facere ii qui religiosè & sine ambitione commendant. Spondebo enim tibi, vel potius spondeo,

spondeo, in meque recipio, eos esse M. Curii mores,
eamque tum probitatem, tum etiam humanitatem, ut
cum & amicitia tua, & tam accurata commendatio-
ne, si tibi sit cognitus, dignum sis existimaturus.
Mihi certe gratissimum feceris, si intellexero has lite-
ras tantum, quantum scribens confidebam, apud te
pondus habuisse. *Vale.*

M. T. C.

M. T. Cicero Q. Thermo Prop. S. P. D. Fam.
13. Epist. 57.

Quò magis quotidie ex literis nunciisque bellum magnum esse in Syria cognosco, eò vehementius à te pro nostra necessitudine contendo, ut mihi M. Anneium legatum primo quoque tempore remittas. Nam ejus operâ, consilio, scientiâ rei militaris, vel maximè intelligo me & Remp. adjuvari posse. Qudd nisi tanta res ejus ageretur, nec ipse adduci potuisset ut à me discederet; neque ego, ut eum à me dimitterem. Ego in Ciliciam proficisci cogito circiter Calend. Maii. Ante eam diem Anneius ad me redeat oportet. Illud quod tecum & coram & per literas diligentissimè egi, id te nunc etiam atque etiam rogo, curâ tibi sit, ut suum negotium quod habet cum populo Sardonio, pro causâ veritate, & pro sua dignitate, conficiat. Intellexi ex tua oratione, cum tecum Epheti locutus sum, te ipsius M. Anneii causâ omnia velle. Sed tamen sic velim existimes, te mihi nihil gratius facere posse, quàm si intellexero per te illum ipsum negotium ex sententia consecisse. Idque quamprimum ut efficias, te etiam atque etiam rogo.
Vale.

M. T. C.

M. T. C. P. Silio Propr. S. P. D. Fam. 13. 63.

Non putavi fieri posse ut mihi verba deessent; sed tamen in C. Lenio commendando defunt. Itaque rem tibi exponam paucis verbis; sed tamen ut planè perspicere possis voluntatem meam. Incredibile est, quanti faciamus & ego & frater meus, qui mihi charissimus est, C. Lenium. Id fit cùm plurimis ejus officiis, tum summa ejus probitate & singulari modestiâ. Eum ego à me invitissimus dimisi, cùm propter familiaritatem & consuetudinis suavitatem, tum quod consilio ejus fideli ac etiam bono libenter utebar. Sed vereor nè jam mihi superesse verba putes, quæ dixeram defutura. Commendo tibi hominem, sicut intelligis me, de quo ea supra scripserim, debere commendare. A teque vehementer etiam atque etiam peto, ut, quod habet in tua Provincia negotii, expedias; quod tibi videbitur rectum esse, ipsi dicas. Hominem facillimum liberalissimumque cognosces. Itaque te rogo, ut eum solum, liberum, confectis ejus negotiis per te, quamprimum ad me remittas. Id mihi fratrique meo gratissimum sece: is. *Vale.*

M. T. C.

M. T. C. Terentia, Tullia, Q. Frater & Q. Filius
Tyroni S. P. D. Fam. lib. 16. Epist. 11.

ET si opportunitatem operæ tuæ omnibus locis desidero, tamen non tam meâ quàm tuâ causâ doleo, te non valere. Sed quando in quartanam conversa est vis morbi, (sic enim scribit Curius,) spero te, diligentia adhibitâ, etiâ firmiorem fore. Modò fac, id quod humanitatis tuæ est, nè quid aliud cures hoc tempore, nisi ut quàm commodissimè convalescas. Non ignoro quantum ex desiderio labores; sed erunt omnia facilia, si valebis. Estimare te nolo, nè nauseâ molestiam suscipias æger, & periculosè hyeme naviges. Ego ad urbem accessi prid. Non. Januar. Obviâ mihi sic est proditum, ut nihil fieri potuerit honoratius. Sed incidi in ipsam flammam civilis discordiæ, vel potius belli: cui cum cuperem mederi, &, ut arbitror, possem, cupiditates certorum hominum (nam ex utraque parte sunt qui pugnare cupiunt) impedimento mihi fuerunt. Omnino & ipse Cæsar, amicus noster, minaces ad Senatum & acerbis literas miserat; & erat adhuc impudens, qui exercitum & provinciam invito Senatu teneret; & Curio meus illum incitabat. Antonius quidem noster & Qu. Cassius, nullâ vi expulsi, ad Cæsarem cum Curione profecti erant. Posteaquam Senatus Consulibus, Prætoribus, Tribunis plebis, & nobis (qui Proconsules sumus) negotium dederat, ut curaremus nè quid Respub. detrimenti caperet; nunquam maiore in periculo civitas fuit, nunquam improbi cives habuerunt paratiorem ducem. Omnino ex hac quoque parte diligentissimè comparatur. Id fit autoritate & studio Pompeii nostri, qui Cæsarem serò cœpit timere. Nobis inter has turbas Senatus tamen frequens flagitavit triumphum: sed

Len.

Lentulus Consul, quò magis suum beneficium faceret, simul atque expedisset quæ essent necessaria de Repub. dixit se relaturum. Nos agimus nihil cupidè, eoque est nostra plaris autoritas. Italiz regiones descriptæ sunt, quam quisque partem tueretur: nos Capuam sumpsimus. Hæc te scire volui. Tu etiam atque etiam cura ut valeas, literasque ad me mittas, quotiescunque habebis cui des. Etiam atque etiam vale. Dat. pridie Idus Januar.

M. T. C.

M. T. C. Cn. Pomp. Proc. S. ad Attic. lib. 8. Epist. 15.

CUM ad te literas missem, quæ tibi Canusii redditæ sunt, suspicionem nullam habebat, te Reipub. causâ mare transiturum: erantque in spe magna, fore, ut in Italia possemus aut concordiam constituere, (quâ mihi nihil utilius videbatur,) aut Remp. summa cum dignitate defendere. Interim, nondum meis literis ad te perlatis, ex iis mandatis quæ Dialio ad Consules dederas, certior tui consilii factus, non exspectavi dum mihi à te literæ redderentur; confestimque cum Qu. fratre & cum liberis nostris iter ad te in Apuliam facere cœpi. Cùm Theanum Sidicinum venissem, C. Messius familiaris tuus mihi dixit, aliisque complures, Cæsarem iter habere Capuam, & eo ipso die mansurum esse Æterniæ. Sanè sum commorus, quodd, si ita esset, non modò iter meum interclusum, sed meipsum planè exceptum putabam. Itaque tum Cales processî, ut ibi potissimùm consisterem, dum certum nobis ab Æternia de eo quod audieram referretur. At mihi, cùm Calibus essem, affertur literarum tuarum exemplum, quas tu ad Lentulum Consulem misisses. Hæ scriptæ sic erant; literas tibi à L. Domitio ad 13. Cal. Mart. allatas esse, earumque exemplum subscripseras: magnique interesse Reip. scripseras, omnes copias primo quoque tempore in unum locum convenire, & ut, præsidii quod satis esset, Capuæ relinqueret. His ergò literis lectis, in eadem opinione fui quâ reliqui omnes, te cum omnibus copiis ad Corfinium esse venturum, quò mihi, cùm Cæsar ad oppidum castra haberet, tutum iter esse non arbitrabar. Cùm res in summa exspectatione esset, utrumque simul audivimus, & quæ Corfinii acta essent, & te iter Brundisium facere cœpisse. Cùmque nec mihi nec fratri meo
dubium

dubium esset, quin Brundisium contenderemus: à multis, qui è Samnio Apuliâque veniebant, admoniti sumus, ut caveremus nè exciperemur à Cesare, quòd is in eadem loca quæ nos petebamus profectus, celerius etiam, quàm nos possemus, eò quò intenderat venturus esset. Quod cum ita esset, nec mihi, nec fratri meo, nec culquam amicorum placuit committere, ut temeritas nostra non solum nobis, sed etiam Reipub. noceret; cum præsertim non dubitaremus, quin, si etiam tutum nobis iter fuisset, te tamen jam consequi non possemus. Interim accepimus tuas literas, Capusio ad 10. Calend. Martii datas, quibus nos hortaris ut celerius Brundisium veniamus: quas cum accepissemus ad 3. Calend. Mart. non dubitamus quin tu jam Brundisium pervenisses, nobisque iter illud omnino interclusum videbatur; neque minus nos esse captos, quàm qui Corsinium venissent. Neque enim eos solos arbitrabamur capi qui in armatorum manus incidissent; sed eos nihilo minus, qui regionibus exclusi, intra præsidia atque intra arma aliena venissent. Quod cum ita sit, maxime vellem primum tecum semper fuisse; quod quidem tibi ostenderam, cum à me Capuam rejiciebam. Quod feci non vitandi oneris causâ, sed quòd videbam teneri illam urbem sine exercitu non posse: accidere autem mihi nolebam, quod doleo viris fortissimis accidisse. Quoniam autem tecum ut essem non contigit, utinam tui consilii certior factus essem: nam suspicione asssequi non potui, quòd omnia prius arbitratus sum fore, quàm ut hæc Reip. causa in Italia non posset, te ducere, consistere. Neque verò nunc consilium tuum reprehendo, sed fortunam Reipub. lugeo: nec si ego quid tu sis secutus non perspicio, idcirco minus existimo te nihil nisi summâ ratione fecisse. Mea quæ semper fuit sententia, primum de pace vel iniquâ conditione

ditione retinenda, deinde de urbe, (nam de Italia quidem nihil mihi unquam ostenderas,) meminisse te arbitror. Sed mihi non sumo, ut meum consilium valere debuerit: securus sum tuum. Neque id Reip. causâ, de qua desperavi, quæ & nunc afflicta est, nec excitari sine civili perniciosissimo bello potest: sed te quærebam; tecum esse cupiebam. Neque ejus rei facultatem, si qua erit, prætermittam. Ego me in hac omni causa facile intelligebam pugnandi cupidis hominibus non satisfacere. Primum enim præ me tui, me nihil malle quàm pacem: non quin eadem timerem quæ illi; sed ea bello civili leviora ducebam. Indè suscepto bello, cùm pacis conditiones ad te afferri, à teque ad eas honorificè & largè responderi viderim, duxi eam rationem, quam tibi facile me probaturum; pro tuo in me beneficio, arbitrabar. Memineram me esse unum, qui pro meis maximis in Remp. meritis supplicia miserrima & crudelissima pertulissem; me esse unum, qui, si offendissem ejus animum, cui tum cùm jam in armis essemus, consulatus tamen alter & triumphus amplissimus deferrebat, subjicerer eisdem præliis, ut mea persona semper ad improborum civium imperus aliquid videretur habere populare. Atque hæc non ego prius sum suspicatus, quàm mihi palam denunciata sunt: neque ea tam pertimui, si subeunda essent; quàm declinanda putavi, si honestè virare possem. Quoniam brevem illius temporis, dum in spe pax fuit, rationem nostram vides: reliqui facultatem res ademit. Iis autem quibus non satisfacio, facile respondeo: neque enim ego amicior C. Cæsari unquam fui, quàm illi; neque illi amiciores Reipub. quàm ego. Hoc inter me & illos intèrest, quòd, cùm & illi cives optimi sint, & ego ab ista latide non absum, ego conditionibus, (quod idem te intellexeram velle,) illi armis disceptari maluerunt. Quæ quoniam ratio

vici;

vicis, perficiam profectò ut reque Respub. civis à me
animum, neque tu amici desideres.

*Cn. Pomp. Marcello & L. Lentulo Cons. S. D.
ad Attic. 8. 17.*

EGO, quòd existimabam dispersos nos, neque Reip.
utiles, neque vobis præsidio esse posse, idcirco ad
L. Domitium literas misi: primam, ut ipse cum omni
copia ad nos veniret: si de se dubitaret, ut cohortes 19,
quæ ex Piceno ad me iter habebant, ad nos mitteret.
Quod veritus sum, factum est, ut Domitius implicaretur,
neque ipse satis firmus esset ad castra facienda, quòd
meas 19 & suas 12 cohortes tribus in oppidis distributas
haberet, (nam partem Alba, partim Sulmone collocavit;)
neque, si veller, expedire posset. Nunc scitote me esse
in summa solitudine: nam & tot & tales viros periculo
obsidionis liberare cupio; neque subsidio ire possum,
quòd his duabus legionibus non puto esse committendum,
ut illuc ducantur. Ex quibus tamen non amplius 14 co-
hortes contrahere potui, quas Brundisium misi; neque
Canusium sine præsidio, dum abessem, putavi esse dimit-
tendum. Dialio mandaram, quòd majores copias spe-
rabam nos habituros, ut, si vobis videretur, alteruter
vestram ad me veniret; alter in Siciliam, cum ea
copia quam Capuæ & circum Capuam comparâ-
stis, & cum iis militibus quos Faustus legit, pro-
ficisceretur. Domitius cum 12 suis cohortibus eo-
dem adjungeretur, reliquæ copię omnes Brundu-
sium cogerentur, & inde navibus Dyrrachium
transportarentur. Nunc, cum hoc tempore nihilo
magis ego, quàm vos, subsidio Domitio ire possum,
seu per montes explicare; non est nobis committen-
dum, ut ad has 14 cohortes, quas dubio animo habeo,

F

hostis

hostis accedere, aut in itinere me consequi possit. Quamobrem placitum est mihi (etiam video censerì à C. Marcello, & cæteris nostri ordinis qui hic sunt,) ut Brundisium ducerem hanc copiam quam ego mecum habeo. Vos hortor, ut quodcunque militum contrahere poteritis, contrahatis; & eodem Brundisium veniatis quamprimùm. Arma quæ ad me missuri eratis, iis censeo armetis milites quos vobiscum habetis; quæ arma superabunt, ea si Brundisium iumentis deportaveritis, vehementer Reip. profueritis. De hac re vellem nostros certiores facerets. Ego ad P. Lupum & C. Coponium Prætores misi, ut se nobis jungerent, & militum quot haberent ad nos deducerent. *Valete.*

M. T. C. Mario S. D. Fam. lib. 7. Epist. 3.

Persæpe mihi cogitanti de communibus miseriis, in quibus tot annos versamur, & (ut video) versabimur, solet in mentem venire illius temporis quo proximè fuimus unæ: quinetiam ipsum diem memoriâ teneo. Nam ad tertium Id. Maias, Lentulo & Marcello Consulibus, cum in Pompeianum vesperi venissem, tu mihi sollicito animo præstò fuisti. Sollicitum autem te habebat cogitatio tum officii tum etiam periculi mei. Si manerem in Italia, verebàre nè officio decissem: si proficiscerer ad bellum, periculum te meum commovebat. Quo tempore vidisti profectò me quoque ità conturbatum, ut non explicarem quid esset optimum factu; pudori tamen malui famæque cedere, quàm salutis meæ rationem ducere. Cujus me mei facti poenituit, non tam propter periculum meum, quàm propter vitia multa quæ ibi offendi quòd veneram. Primùm, neque magnas copias, neque bellicosas; deinde, extra ducem paucosque præterea,
(de

(de Principibus loquor) reliqui primùm in ipso bello rapaces, deinde in oratione irà crudeles, ut ipsam victoriam horrerem: maximum autem ex alienum amplissimorum virorum. Quid queris? Nihil boni, præter causam. Quæ cum vidissem, desperans victoriam, primùm cœpi suadere pacem, cuius fueram semper autor; deinde, cum ab ea sententia Pompeius valde abhorreret, suadere institui ut bellum duceret. Hoc interdum probabat, & in ea sententia videbatur fore; & fuisset fortasse, nisi quadam ex pugna cœpisset suis militibus confidere. Ex eo tempore vir ille summus nullus imperator fuit. Signa tyrone & collectio exercitu cum legionibus robustissimis contulit: victus turpissimè, amissis etiam castris, solus fugit. Hunc ego belli mihi finem feci: nec putavi, cum integri præces non fuissent, fractos superiores fore. Discessi ab eo bello, in quo aut in acie cadendum fuit, aut in aliquas insidias incidendum, aut deveniendum in victoris manus, aut ad Iubam confugiendum, aut capiendus tanquam exilio locus, aut consciscenda mors voluntaria. Certè nihil fuit præterea, si te victori molles aut non auderes committere. Ex omnibus autem iis quæ dixi incommodis, nihil tolerabilius exilio; præsertim innocenti, ubi nulla adjuncta est turpitudine: addo etiam, cum eâ urbe carens, in qua nihil sit quod videre possis sine dolore. Ego cum meis, (si quicquam nunc cuiuspiam est,) etiam in meis esse malui. Quæ acciderunt, omnia dixi esse futura. Veni domum, non quod optima vivendi conditio esset: sed tamen si esset aliqua forma Reipub. tanquam in patria ut essem; si nulla, tanquam in exilio. Morrem mihi cur consciscerem, causa nulla visa est; cur optarem, multæ. Vetus est enim, Ubi non sis qui fueris, non esse cur velis vivere. Sed tamen vacare culpâ

magnum est solatium : præsertim cùm habeam duas res quibus me sustentem ; optimarum artium scientiam, & maximarum rerum gloriam ; quarum altera mihi vivo nunquam eripietur, altera nè mortuo quidem. Hæc ad te scripsi verbosius, & tibi molestus fui, quòd te cùm meum Reipublicæ cognovi amantissimum. Notum tibi omne consilium meum esse volui, ut primum scires, me nunquam voluisse plùs quenkum posse quàm universam Remp. postea autem quàm alicujus culpâ tantum valeret unus, ut obsisti non posset, me voluisse pacem : amisso exercitu, & eo duce in quo spes fuerat uno, me voluisse etiam, reliquis omnibus postquam non potuerim, mihi ipsi finem fecisse belli : nunc autem, si hæc civitas est, civem esse me ; si non, exulem esse in commodiore loco, quàm si me Rhodum aut Mitylenas contulissem. Hæc tecum coràm malueram ; sed quia longius fiebat, volui per literas eadem, ut haberes quid diceres, si quando in vituperatores meos incidisses. Sunt enim qui, cùm mens interitus nihil fuerit Reipub. profuturus, criminis loco putent esse quòd vivam. Quibus ego certò scio non videri satis multos perisse, qui si me audissent, quamvis iniquâ pace, honestè tamen viverent : armis enim inferiores, non causâ fuissent. Habes epistolam verbosiorē fortasse quàm velles ; quod tibi irâ videri putabo, nisi mihi longiorem remiseris. Ego, si quæ volo expediero, brevi tempore te (ut spero) videbo. *Vale.*

M. T. C. Marcello S. D. Fam. lib. 4. Epist. 7.

ET si eo te adhuc consilio usum intelligo, ut id reprehendere non audeam, non quin ab eo ipse dissentiam, sed quòd eâ te sapientiâ esse judicem, ut meum consilium non anteponam tuo : tamen
&

& amicitiae nostrae vetustas, & tua summa erga me benevolentia, quae mihi jam à pueritia tua cognita est, me hortata est, ut ea scriberem ad te quae & salutis tuae conducere arbitrarer, & non aliena esse ducerem à dignitate. Ego eum te esse, qui horum malorum initia multò antè videris, qui consulatum magnificentissimè atque optimè gesseris, præclarè memini: sed idem etiam illa vidi, neque te consilium civilis belli ita gerendi, neque copias Cn. Pompeii, nec genus exercitus probare, semperque summè dissidere. Qua in sententia me quoque fuisse memoriâ tenere te arbitror. Itaque neque tu multùm interfuisti rebus gerendis; & ego id semper egi, nè interesset. Non enim iis rebus pugnabamus quibus valere poteramus, consilio, autoritate, causâ, quae erant in nobis superiora: sed lacertis & viribus, quibus pares non eramus. Victi sumus, igitur; aut, si vinci dignitas non potest, fracti certè & abjecti. In quo tuum consilium nemo potest non maximè laudare, quòd cum spe vincendi simul abieceris certandi etiam cupiditatem; ostendissique, Sapientem & bonum civem initia belli civilis invitum suscipere, extrema non libenter persequi. Qui non idem consilium quod tu secuti sunt, eos video in duo genera esse distractos. Aut enim renovare bellum conati sunt, hique se in Africam contulerunt; aut, quemadmodum nos, victori sese crediderunt. Medium quoddam tuum consilium fuit, qui hoc fortasse humilis animi duces, illud pertinacis. Fateor à plerisque, vel dicam ab omnibus, sapiens tuum consilium; jam multis etiam, magni ac fortis animi, iudicatum: sed habet ista ratio (ut mihi quidem videtur) quendam modum; præsertim cùm tibi nihil deesse arbitror ad tuas fortunas omnes obtinendas, præter voluntatem. Sic enim intellexi, nihil aliud esse quòd dubita-

clodius mitteret ei pēnes quem est potestas, nisi quod ve-
 reteremur te illud beneficium omnino non potares. De
 quo quid sentiam, nihil atriheret dicere, cum appareat ip-
 se quid fecerim. Sed tamen si jam ita constituisses, ut
 ab ille perpetuo mallet, quam ea quæ nolle videre:
 tamen id cognare deberes, ubicunque esses, te fore in
 ejus ipsius, quem fugeres, potestate. Qui si facile pas-
 surus esset te, carentem patriâ & fortunis tuis, quieret &
 libere viveret; cogitandum tamen tibi esset, Romane &
 domi tuæ cuiusmodi res esset, an Mitylenis aut Rhodi
 mallet vivere. Sed cum ita latè pateat ejus potestas
 quem veretur, ut terrarum orbem complexa sit; nonne
 majoris sine periculo domi tuæ esse, quam cum periculo
 alienæ? Equidem etiam si oppetenda mors esset, domi
 atque in patriâ mallet, quam in externis atque alienis
 locis. Hoc idem omnes, qui te diligunt, sentiunt;
 quo: tui est magna, pro tuis maximis clarissimisque vir-
 tutibus, multitudo. Habemus etiam rationem rei
 familiaris tuæ, quam dissipare nolumus. Nam etsi nul-
 lam potest accipere injuriā, quæ futura perpetua sit,
 propterea quod neque is qui tenet Rempub. pateretur,
 neque ipsa Respub. tamen imperum prædonum in tuas
 fortunas fieri nolo. Si autem qui essent, auderent scri-
 bere, nisi te intelligere considerem. Hoc pro te unius
 sollicitudines, unius etiam multæ & assiduæ lacrymæ, C.
 Marcelli patris oprimi, deprecantur: nos curi & dolore
 proximi sumus, precibus tardiores; quod jus ad eundi,
 cum ipsi deprecatore eguerimus, non habemus. Gratiā
 tantum possumus, quantum victi. Sed tamen consilio,
 studio, Marcello non desumus: à tuis reliquis non adhi-
 betur: ad omnia parati sumus.

M. Marcellus M. Cic. S. D. Fam. lib. 4. Epist. 11.

PLurimum valuisse apud me tuam semper auctoritatem, cum in omni re, tum in hoc maxime negotio, potes existimare. Cum mihi C. Marcellus frater, amantissimus mei, non solum consilium daret, sed precibus quoque me obsecraret; non prius mihi persuadere potuit, quam tuis est effectum literis, ut uterer vestro porissimum consilio. Res quemadmodum sit acta, vestrae literae mihi declarant. Gratulatio tua etsi mihi probatissima, quod ab optimo sit animo; tamen hoc mihi multo jucundius est, & gratius, quod in summa paucitate amicorum, propinquorum, ac necessariorum, qui verè meae salutis faverent, te cupidissimum mei, singulatè mihi benevolentiam praestitisse, cognovi. Reliqua sunt ejusmodi, quibus ego, quoniam haec erant tempora, facile & aequo animo carebam. Hoc verò ejusmodi esse statuo, ut sine talium virorum & amicorum benevolentia, neque in adversa, neque in secunda fortuna quispiam vivere possit. Itaque hoc ego mihi gratulor. Tu verò ut intelligas homini amicissimo te tribuisse officium, re tibi praestabo. *Vale.*

Servius Sulpitius M. C. S. D. Fam. 4. Epist. 12.

ET si scio non jucundissimum nuncium me vobis allaturum, tamen, quoniam casus & natura in omnibus dominantur, visum est faciendum, quoquo modo res se haberet, vos certiores ut facerem. Ad v. Calend. Junii, cum ab Epidauris Piræum cum navi advectus essem, ibi Marcellum collegam nostrum conveni, cumque diem ibi consumpsi, ut cum eo essem. Postero die, cum ab eo digressus essem, eo

consilio ut ab Athenis in Eecotiam irem, reliquàm-
que jurisdictionem absolverem: ille, uti aiebat, su-
pra Maleas Italiam versus navigaturus erat. Postri-
die ejus diei, cum ab Athenis proficisci in animo ha-
berent, circiter horam decimam noctis, Posthumius
familiaris ejus ad me venit, & mihi nunciavit, M.
Marcellum collegam nostrum, post cœnæ tempus,
à P. Magio Chilone, familiari ejus, pugione percussum
esse, & duo vulnera accepisse; unum in stomacho,
alterum in capite secundum aurem: sperare tamen
eum vivere posse; Magium seipsum interfecisse: post-
ea se à Marcello ad me missum esse, qui hæc nunciaret,
& rogaret uti cogerem medicos. Coëgi, & è vestigio
eò sum profectus primâ luce. Cum non longè à Pi-
rezo abessem, puer Achidin obviam mihi venit cum
codicillis, in quibus erat scriptum, paulò ante lucem
Marcellum diem suum obiisse. Ità vir clarissimus ab
homine teterrimo acerbissimâ morte est affectus; &
cui inimici propter dignitatem pepercerant, inventus
est amicus qui ei mortem afferret. Ego tamen ad ta-
bernaculum ejus perrexii; inveni duos libertos, & pau-
culos servos: reliquos aiebant profugisse, metu perter-
ritos, quòd dominus eorum ante tabernaculum inter-
fectus esset. Coactus sum in eadem illa lectica quâ
ipse delatus eram, meisque lecticariis, in urbem eum
referre; ibique, pro ea copia quæ Athenis erat, fu-
nus ei satis amplum faciendum curavi. Ab Athenien-
sibus, locum sepulturæ intra urbem ut darent, impe-
trare non potui; quòd religione se impediri dicerent,
neque tamen id antea cuiquam concesserant. Quòd
proximum fuit, uti in quo vellemus gymnasio eum
sepeliremus, nobis permiserunt. Nos in nobilissimo
orbis terrarum gymnasio Academiæ locum delegimus,
ibique eum combussimus; posteaque curavimus, ut
iisdem Athenienses in eodem loco monumentum ei

mar-

marmoreum faciendum locarent. Ità, quæ nostra officia fuerunt, pro collegio & propinquitate, & vivo & mortuo omnia ei præstitimus. *Vale. Datæ prid. Calend. Jan. Athenis.*

M. T. C. Q. Ligario S. D. Fam. 6. 13.

Etsi tali tuo tempore me aut consolandi aut iuvandi tui causâ scribere ad te aliquid pro nostra amicitia oportebat: tamen adhuc id non feci, quia neque lenire videbar oratione, neque levare posse dolorem tuum. Postea verò quàm magnam spem habere cœpi, fore, ut te brevi tempore incolum em haberemus; facere non potui, quin tibi & sententiam & voluntatem declararem meam. Primum igitur scribam, quòd intelligo & perspicio, non fore in te Cæsarem duriores. Nam & res cum quotidie, & dies, & opinio hominum, &, ut mihi videtur, etiam sua natura mitiorem facit: idque cum de reliquis sentio, tum de te etiam audio ex familiarissimis ejus, quibus ego ex eo tempore quo primum ex Africa nuncius venit, supplicare unâ cum fratribus tuis non destiti; quorum quidem & virtus, & pietas, & amor in te singularis, & assidua & perpetua salutis tuæ cura, tantum proficit, ut nihil sit quod non ipsis Cæsarem tributurum existimem. Etsi tardiùs sit quàm voluimus. Magnis occupationibus ejus, à quo omnia petuntur nostra, aditus ad eum difficiliores fuerunt; & simul Africanæ causæ iratior, diutiùs velle videtur eos habere sollicitos, à quibus se purat diuturnioribus esse molestiis conflictatum. Sed hoc ipsum intelligimus, cum quotidie remissiùs & placatiùs ferre. Quare mihi crede, & memoriæ manda me tibi id affirmasse, te in istis molestiis diutiùs non futurum.

Quando

Quando quid sentiam exposui; quid velim tuâ causâ, repositis declarabo quàm oratione. Et, si tantum possem, quantum in ea Repub. de qua ita meritus sum, ut tu existimas, posse debebam, nè tu quidem in istis incommodis esses. Eadem enim causa opes meas fregit, quæ tuam salutem in discrimen adduxit. Sed tamen quicquid imago veteris meæ dignitatis, quicquid reliquæ gratiæ valebunt; studium, consilium, operâ, gratia, fides mea nullo loco deerit tuis optimis fratribus. Tu fac habeas fortem animum, quem semper habuisti: primum, ob eas causas quas scripsi; deinde, quòd ea de Repub. semper voluisti, atque sensisti, ut non modò nunc secunda sperare debeas, sed etiam si omnia adversa essent, tamen conscientia & factorum & consiliorum tuorum, quæcunque acciderent, fortissimo & maximo animo ferre deberes. *Vale.*

M. T. C. Q. Ligario S. D. Fam. 6. 14.

ME sciro omnem meum laborem, omnem operam, curam, studium, in tua salute consumere. Nam cum te semper maximè dilexi; tum fratrum tuorum (quos atque atque te summiâ benevolentia sum complexus) singularis pietas, amorque fraternus, nullum me patitur officii erga te studiique munus aut tempus prætermittere. Sed quæ faciam secetimque pro te, ex illorum te literis quàm ex meis malo cognoscere. Quid autem sperem, aut confidam, & exploratum habeam de salute tua, id tibi à me declarari volo. Nam si quisquam est timidus in magnis periculosisque rebus, semperque magis adversos rerum exitus metuens, quàm sperans secundos, is ego sum: &, si hoc vitium est, eo me non carere confiteor: Ego idem tamen, cum ad 6. Calend. intercalares priores, rogatu fratrum tuorum, venissem manè ad Cæsarem, atque omnem adeundi & con-

conveniendi illius indignitatem & molestiam pertulissem, cum fratres & propinqui tui jacerent ad pedes, & ego essem locutus quæ causa, quæ tempus tum postulabat: non solum ex oratione Cæsaris, quæ sanè mollis & liberalis fuit, sed etiam ex oculis, & vultu, & multis præterea signis, quæ facilius perspicere potui quàm scribere, hanc in opinionem discessi, ut mihi tua salus dubia non esset. Quamobrem fac animo magno fortique sis, &, si turbidissima sapienter ferebas, tranquilliora latè feras. Ego tamen tuis rebus sic adero ut difficillimis; neque Cæsari solum, sed etiam amicis ejus omnibus, quos mihi amicissimos esse cognovi, pro te, sicut adhuc feci, libentissimè supplicabo. *Vale.*

D. Brutus M.T.C.S.D. Fam. II. 13.

JAM non ago tibi gratias: cui enim re vix referre possum, huic verbis non patitur res satisfieri. Attendere te volo quæ in manibus sunt. Quam enim prudentiâ es, nihil te fugiet, si meas literas diligenter legeris. Sequi confestim Antonium his de causis (Cicero) non potui: eram sine equitibus, sine jumentis. Hirtium periisse nesciebam. Cæsari non credebam prius quàm convenissem, & collocutus essem. Hic dies hoc modo abiit. Postridie manè à Parisa sum acceffit Bononiam. Cùm in itinere essem, nunciatum mihi est eum mortuum esse. Recurri ad meas copias; sic enim verè eas appellare possum: sunt extenuatissimæ, & inopiâ omnium rerum pessimè acceptæ. Biduo me Antonius antecessit, itinere multò majore fugiens quàm ego sequens: ille enim ivit passim, ego ordinatim: quâcunque ivit, ergastula solvit, homines eripuit. Constitit nusquam prius quàm ad Vada venit: quem locum volo tibi esse notum: jacet inter

Ap.

Appenninum & Alpes, impeditiſſimus ad iter faciendum. Cum abeſſem ab eo millia paſſuum triginta, & ſe jam Ventidio conjunxiſſet, concio ejus ad me eſt allata, in qua petere cœpit à militibus, ut ſe trans Alpes ſequerentur, ſibi cum Marco Lepido convenire. Succlamatumi eſt, & frequenter, à militibus Ventidianis, (nam ſuos valde quàm paucos habet,) ſibi aut in Italia pereundum eſſe, aut vincendum. Etiam orare cœperunt, ut Pollentiam iter facerent. Cum ſuſtinere eos non poſſet, in poſterum diem iter ſuum contrulit. Hâc re mihi nunciatâ, ſtatim quinque cohortes Pollentiam præmiſi, meumque iter eò contuli. Horâ antè præſidium meum Pollentiam venit, quàm Trebellius cum equitibus. Sanè quàm ſum gaviſus ! in hoc enim victoriam puto conſiſtere. In ſpem venerant, quòd neque Planci quatuor legiones omnibus ſuis copiis pares arbitrabantur, neque ex Italia tam celeriter exercitum trajici poſſe credebant. Quos ipſi adhuc ſatis arroganter Allobroges, equitatûſque omnis qui eò præmiſſus erat à nobis, ſuſtinebant ; noſtròque adventu ſuſtineri faciliùs poſſe conſidimus. Tamen ſi quo etiam caſu Ifaram ſe trajecerint, nè quid detrimenti Reipublicæ injungant, ſumma à nobis dabitur opera. Vos magnum animum optimamque ſpem de ſumma Reipub. habere volumus, cum & nos, & exercitus noſtros ſingulari concordia conjunctos, ad omnia pro vobis videatis paratos. Sed tamen nihil de diligentia remittere debetis, darèque operam ut quàm paratiſſimi ab exercitu reliquiſque rebus pro noſtra ſalute contra ſcleratiſſimam conſpirationem hoſtium conſtigamus; qui quidem eas copias, quas diu ſimulatione Reip. comparârunt, ſubitò ad patriæ periculum converterunt. *Vale.*

M. T. C. Bruto S. ad Brut. Epist. 2.

Scriptâ & obfignatâ jam epistolâ, literæ mihi redditæ sunt à te, plenæ rerum novarum, maximèque mirabiles : Dolabellam quinque cohortes misisse in Cherronesum. Adeone copiis abundat, ut ius qui ex Asia fugere dicebantur, Europam appetere conetur? Quinque autem cohortibus quidnam se facturum arbitratus est, cum tu eò quinque legiones, optimum equitatum, maxima auxilia haberes? Quas quidem cohortes spero jam tuas esse, quoniam lairo ille tam fuit demens. Et tuum consilium vehementer laudo, quòd non priùs tuum exercitum Apolloniâ Dyrrachiòque movisti, quàm de Antonii fuga audisti, Bruti eruptione, Populi Romani victoriâ. Iraque quòd scribis, postea statuisse te ducere exercitum in Cherronesum, nec pati sceleratissimo hosti ludibrio esse imperium populi Romani; facis ex tua dignitate, & è Republica. Quòd scribis de seditione, quæ facta est in legione quarta de Antoniis, (quod dicam, in bonam partem accipias;) magis mihi probatur militum severitas, quàm tua. Te benevolentiam exercitus equitumque expertum esse, vehementer gaudeo. De Dolabella, ut scribis, si quid habeas novi, facies me certiores: in quo valde delector, me antè providisse, ut tuum iudicium liberum esset cum Dolabella belli gerendi: & id valde pertinuit, ut ego tunc intelligebam, ad Rempublicam; ut nunc iudico, ad dignitatem tuam. Quòd scribis, me maximo odio egisse ut insectarer Antonios, idque laudas; credo ità videri tibi: sed illam distinctionem tuam nullo pacto probo; scribis enim, acrius prohibenda bella civilia esse, quàm in superatos iracundiam exercendam. Vehementer à te, Brute, dissentio; neque clementiæ tuæ concedo: sed
salutaris

salutaris severitas vincit inanem speciem clementiæ. Quod si clementes esse voluerimus, nunquam deerunt bella civilia. Sed de hoc tu videris. De me possum idem quod Plautinus pater in Trinummo; Mihi quidem ætas acta ferme est, tuâ isthuc refert maximè. Opprimemini, (mihi crede) Brute, nisi provideritis; neque enim populum semper eundem habebitis, neque Senatū, neque Senatūs ducem. Hæc ex oraculo Apollinis Pythii edita tibi puta: nihil potest esse verius. Vale. 14. Cal. Maii.

M. T. Cicero S. D. Titio. Fam. 3. 16.

ET si unus ex omnibus minimè sum ad te consolandum accommodatus, quod tantum ex tuis molestiis cepi doloris, ut consolatione ipse egerem; tamen, cum longius à summi luctus acerbitate meus abesset dolor quàm tuus, statui nostræ necessitudinis esse, meæque in te benevolentiz, non tacere tanto in tuo interore tam diu; sed adhibere aliquam modicam consolationem, quæ levare dolorem tuum posset, si minùs sanare potuisset. Est autem consolatio pervulgata quidem illa maximè, quam semper in ore atque in animo habere debemus, homines nos ut esse meminerimus, eâ lege natos, ut omnibus fortunæ telis proposita sit vita nostra; neque esse recusandam, quò minùs eâ quàm nati sumus conditione vivamus; nève tam graviter eos casus feramus, quos nullo consilio vitare possumus; eventisque aliorum memoriâ repetendis, nihil accidisse nobis novi cogitemus. Neque hæc, neque cæteræ consolationes, quæ sunt à sapientissimis viris usurparæ, memoriæque & literis prodinz, tantum videntur proficere debere, quantum status ipse nostræ civitatis, & hæc perturbatio temporum perditorum: cum beatissimi sint, qui liberos non susceperunt;

Epistolarum Liber IV.

runt; minds autem miseri, qui his temporibus amiserunt, quàm si eosdem bonâ, aut denique aliquâ, Reipub. perdidissent. Quodd si tuum te desiderium moveat, aut si tuarum rerum cogitatione mœres, non facîle exauriri tibi istum dolorem posse universum puto. Sin illa te res cruciat, (quæ magis amoris est,) ut eorum qui occiderunt miseras lugeas: ut ea non dicam quæ sæpiissime te legi & audiui, nihil mali esse in morte, in qua si resideat sensus, immortalitas illa potius quàm mors ducenda sit; sin sit amissus, nulla videri miseria debet, quæ non sentiat: hoc tamen non dubitans confirmare possum, ea misceri, parari, impendere Reipub. quæ qui reliquerit, nullo modo mihi quidem deceptus esse videatur. Quid est enim jam non modò pudori, probitati, virtuti, rectis studiis, bonis artibus, sed omnino libertati ac salutis loci? Non mehercule quenquam audiui, hoc gravissimo & pestilentissimo anno, adolescentulum aut puerum mortuum, qui mihi non à diis immortalibus ereptus ex his miseriis, atque ex iniquissima conditione vitæ, videretur. Quare, si tibi unum hoc detrahi potest, nè quid iis, quos amâsti, trahi putes contigisse, permultum erit ex mœrore tuo diminutum; relinquetur enim simplex illa jam cura doloris tui, quæ non cum illis communicabitur, sed ad seipsum propriè referetur. In quæ non est jam gravitatis ac sapientiæ tuæ, quam tu à puero præstitisti, ferre immoderatius casum incommodorum tuorum, qui sit ab eorum quos dilexeris miseria maloque sejunctus. Etenim cum sæper te & privatis in rebus & publicis præstitisti, ruenda tibi ut sit gravitas, & constantiæ serviendum. Nam quod allatura est ipsa diuturnitas, quæ maximos luctus vetustate tollit, id nos præcipere consilio prudentiæque debemus. Etenim si nulla unquam fuit, liberis amissis, tam imbecillo mulier animo, quæ non aliquando

Epistolarum Liber IV.

Quando legendi modum fecerit; certe nos, quod est
tibi altissima, id consilio anteferre debemus; neque
inspicere temporis medicinam, quam repraesentare ra-
tione possumus. His ego literis si quid profecissem, ex-
istimabam oprandum quiddam me esse assequutum: si
minimè fortè valuissent, officio tamen esse functum be-
nevolentissimi atque amicissimi, quem me tibi & fu-
isse semper existimes velim, & futurum esse confidas.
Vale.

F I N I S.